

nummer 3/1982

Varianummer

W

wetenschappelijk

O

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

Blz.	
3	Voorwoord
5	G. T. Marx en D. Archer Door de gemeenschap uitgevoerde bewakingspatrouilles en burgerwacht ('vigilantism')
23	De gevaren van zelfverdediging en eigenrichting; (ontleend aan Rapport over decriminalisering Raad van Europa)
31	Literatuurlijst over 'vigilantism'
34	K. Soothill en J. Holmes Het vinden van werk voor ex-gedetineerden: een follow-up studie
42	drs. E. D. van de Gronden en drs. W. B. Jeurgens Ex-gedetineerden bestrijden vooroordelen. Eerste resultaten van een onderzoek naar het effect van voorlichting door ex-gedetineerden
52	G. L. Brodsky, M. L. Bernatz en W. B. Beidleman Het perfecte misdrijf. Een onderzoek naar het verschijnsel 'tanken zonder betalen'
59	Literatuuroverzicht
59	Algemeen
60	Strafrecht en strafrechtspleging
65	Criminologie
71	Gevangeniswezen
72	Reclassering
74	Kinderbescherming
77	Politie
84	Drugs
87	Boekwerken

Voorwoord

Dit nummer van Justitiële Verkenningen is het tweede en tevens laatste varia-nummer van de jaargang 1982. Het bevat vijf artikelen, waarvan vier in bewerkte vorm.

Geopend wordt met twee bijdragen over een onderwerp dat ook in ons land (o.a. in de media) steeds meer aandacht krijgt en dat men in Amerika aanduidt met het woord 'vigilantism', een begrip waaronder de meest uiteenlopende vormen van zelfverdediging en eigenrichting gerekend worden.

Aan een beschrijving van de omvang van dit verschijnsel in Amerika, door Marx en Archer, gaat een korte beschouwing van meer algemene aard vooraf, ontleend aan een deel van een rapport van de European Committee on Crime Problems van de Raad van Europa uit 1980. Gezien het belang van het onderwerp heeft de redactie het nuttig geacht ten behoeve van geïnteresseerde lezers een literatuurlijst over dit onderwerp toe te voegen.

Hierna zijn twee artikelen opgenomen die elk vanuit een andere invalshoek de positie van de ex-gedetineerde in de maatschappij, centraal stellen.

Soothill en Holmes doen verslag van een follow-up onderzoek naar de effecten van gerichte arbeidsmiddeling direct na ontslag uit de gevangenis, op recidive-cijfers.

Van de Gronden en Jeurgens, verbonden aan het Instituut voor Sociaal Beleidsonderzoek, geven in een oorspronkelijke bijdrage de voorlopige resultaten weer van een onderzoek naar de effecten van voorlichting door ex-gedetineerden op middelbare scholen, met het doel de mening over (ex-)gedetineerden in gunstige zin te veranderen. Het onderzoek is een initiatief van de Coornhert-Liga, Humanitas, de Belangengroepering Wetsovertreders (BWO) en de Sectie Voorlichting van de Vereniging van Reklasseringsinstellingen (VvRi). Het nummer wordt afgesloten met een artikel van Brodsky e.a. over 'het perfecte misdrijf',

te weten het tanken zonder te betalen, een 'delict' dat sinds de invoering van het zelfbedieningstankstation ook in ons land gesignaleerd wordt.

Door de gemeenschap uitgevoerde bewakings- patrouilles en burgerwacht* (‘vigilantism’)**

door G. T. Marx en D. Archer

5 Deelnemers aan een burgerwacht, in Amerika ‘vigilantes’** genoemd, zijn mensen die zich weliswaar met de bestaande orde identificeren, maar die bij het verdedigen van die orde hun toevlucht nemen tot middelen die de traditionele grenzen overschrijden. Een dergelijke groep kan met verschillende oogmerken worden opgericht. In dit essay wordt de aandacht gericht op georganiseerde groepen particuliere Amerikaanse burgers die zich bezighouden met misdaadbeheersing en vooral diegenen die zichzelf en hun gemeenschap als slachtoffers van misdrijven beschouwen en/of kritiek hebben op de manier waarop de autoriteiten ertegen optreden. Behalve een enkel journalistiek verslag is er betrekkelijk weinig bekend over deze zogenaamde ‘zelfverdedigings-’ of ‘bewakings’-patrouilles.

Dit artikel is een eerste aanzet om er meer over te weten te komen.

Bewakingspatrouilles uitgevoerd door de gemeenschap

Het is niet nieuw in Amerika dat burgers zich bemoeien met rechtshandhaving. In vroegere periodes van de Amerikaanse geschiedenis

* Dit is een verkorte weergave van: ‘Community police patrols and vigilantism’. In: *Vigilante politics*; ed. by H. J. Rosenbaum and P. C. Sederberg, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, 1976, blz. 129–157.

** Het begrip ‘vigilantism’ dekt een scala van manieren waarop de burgers in de Verenigde Staten zelf menen te moeten ingrijpen omdat zij het gevoel hebben dat de officiële instanties, met name de politie, te kort schieten. Aangezien het begrip bij ons in deze vorm onbekend is, bestaat er geen Nederlands woord voor. Wij zullen het vertalen met burgerwacht.

kwam het geregeld voor. Het verschil tussen de huidige zelfverdedigingsgroepen en de klassieke groepen is dat de eerstgenoemden voor het grootste gedeelte zich niet aan doodslag schuldig maken of het recht in eigen hand nemen. Hun belangrijkste functie is het bewaken en beschermen van hun eigen gemeenschap, vaak als hulpgroep van de officiële politie. Een van de belangrijkste zelfverdedigingsgroepen is waarschijnlijk die in Monroe, North Carolina in 1956 geweest.

Hun doelstelling was om hun leden te beschermen tegen geweld van de KuKluxKlan, van oudsher een groep van geheel andere aard. De daarop volgende zelfverdedigingsgroep die uitgebreid in de publiciteit kwam was de 'Maccabees' in Brooklyn tussen 1964 en 1966. De groep bestond uit 250 vrijwilligers en maakte gebruik van autopatrouilles met radio om misdrijven te melden en eventuele misdadigers af te schrikken.

6

In 1965 werd in Louisiana een zwarte zelfverdedigingsgroep opgericht: de Deacons. Zij werkten met bewapende patrouillewagens om medewerkers van de beweging voor burgerrechten en negers te beschermen tegen leden van de KuKluxKlan en de politie. Zij beweerden 7000 leden te hebben. Ook nog te vermelden is dat kort na de Watts-rellen in 1965 een groep jonge negers een 'Community Alert Patrol' organiseerde om in de gaten te houden hoe ghettobewoners door de politie van Los Angeles werden behandeld. En tenslotte dat het jaar daarop de 'Black Panther Party for Selfdefense' werd opgericht.

Methode

We hebben enige beschrijvende informatie verzameld over 28 zelfverdedigingsgroepen. Deze informatie is gebaseerd op interviews met de politie en leden van de patrouillegroepen, observatie, kranteverslagen en een analyse van documenten.

Enige beschrijvende gegevens over 28 groepen. *Ras van de leden.* Van de 28 groepen waren er 17 (61%) zwart. Aangezien het optreden van de conventionele politie waarschijnlijk het minst adequaat en het meest controversieel is in zwarte wijken, is dit hoge percentage niet verbazingwekkend.

Werkzaamheden. Deze varieerden. De meest voorkomende functie was het patrouilleren door de wijken; 39% van de groepen verrichtte hun taak om bestaande of dreigende rellen 'af te koelen'; 32% bewaakte hun gemeenschappen voortdurend en waren 'ogen en oren' voor de politie; volgens de politie bemoeide 25% zich actief met arrestaties door de politie en ander politiewerk, en 21% hielp bij het onderrichten van de bevolking in zaken van rechtshandhaving.

Uitrusting en wapens. Het grootste deel van de groepen meldde ongewapend te zijn. Slechts twee (7%) gaven toe wapens te dragen, hoewel van tenminste vier groepen (14%) gemeld werd dat zij knuppels bij zich droegen. Het meest vermeld werden walkietalkies en autoradio's en 14% van de groepen (waarvan de meeste jonge leden hadden) droeg shirts, baretten of jacks met een identificatie.

7 *Frequentie van optreden.* Ongeveer de helft van de groepen had een bepaalde werkrou tine. Ongeveer een derde (32%) was vooral actief tijdens periodes van onrust.

Regeling door de politie. De politie was in contact met ongeveer twee derde van de groepen, over het algemeen om bijvoorbeeld duidelijk te maken wat de wettelijke grenzen zijn bij het arresteren van een burger, en om instructies en advies te geven. In tenminste één stad, Boston, heeft de politie zelfs richtlijnen voor de groepen uitgegeven. In ongeveer een derde van de gevallen gaf de politie een bepaalde vorm van identificatie uit, meestal in de vorm van een kaart. Dit was vooral het geval bij groepen die tot doel hadden om van binnenuit het niveau van geweld bij rellen te verminderen.

Houding van de politie. In 43% van de gevallen meldde de politie blij te zijn dat de groep bestond. In 25% van de gevallen zei de politie te wensen dat de groep niet bestond. De politie had het gevoel dat 36% van de groepen de relatie tussen politie en publiek had verbeterd, 29% de misdaad hielp verminderen, en 18% had geholpen om rellen te voorkomen of te verminderen. Tegelijkertijd meende de politie dat 25% van de groepen 'hun gezag had misbruikt'. In 21% van de gevallen meldde zij

klachten te hebben ontvangen van andere burgers over de werkzaamheden van de groepen.

Analyse: vijf organisatorische problemen

Tijdens hun oprichting en ontwikkeling moesten de zelfverdedigingsgroepen een oplossing zien te vinden voor tenminste vijf belangrijke kwesties: 1. hun relatie met de politie en het rechtssysteem; 2. hun legitimiteit in de ogen van de gemeenschap die zij willen dienen; 3. het werven en begeleiden van hun medewerkers; 4. het kiezen van geëigende werkzaamheden; 5. het vasthouden van middelen, motieven en motivaties voor het overleven van de groep.

1. Zelfverdedigingsgroepen en de politie.

Zelfverdedigingsgroepen zijn heterogeen. Eén van de belangrijkste onderlinge verschillen is de houding ten opzichte van de politie. Per definitie geloven zelfverdedigingsgroepen dat de politie gefaald heeft om de orde of de veiligheid te handhaven. Maar er blijkt een belangrijk verschil in verklaring van het politiefalen.

8

Het eerste groepstype ziet dat falen als gevolg van personeelstekorten, te soepele rechtbanken en de toename van wat zij als 'het criminele element' beschouwen. Zij zien de politie als capabele mensen, die weliswaar falen, maar dat niet kunnen helpen. Het tweede type ziet de politie zelf als een deel van het probleem. Volgens hen heeft de politie geen begrip voor of relatie met de gemeenschap die zij dient, is zij in haar gedrag arrogant, corrupt en wreed, heeft zij racistische trekken en speelt zij haar rol van beschermer alleen voor de bezittende klasse en de status quo. Door dit groepstype wordt het falen van de politie dus aan haar eigen schuld geweten.

De relatie van deze twee groepstypes met de politie kan respectievelijk met 'aanvullend' en 'tegenwerkend' worden aangeduid. Het zou te voorspellen zijn dat de politie zou instemmen met alle aanvullende groepen en dat zij weerstand zou bieden tegen alle tegenwerkende groepen. Dit is wel vaak, maar lang niet altijd het geval. Er blijken twee matigende variabelen te zijn: 1) de politie keurt niet alle aanvullende groepen goed, omdat zij onder andere vindt

dat het niet goed is dat ongetrainde burgers van welke ideologie ook 'het recht in eigen hand nemen'; 2) de politie onderdrukt niet onmiddellijk alle tegenwerkende groepen, deels om moeilijkheden te vermijden, deels omdat zij weet dat de groepen vaak een betere kans hebben om de orde te handhaven, in het bijzonder tijdens plaatsvindende of dreigende rellen.

Een typologie van groepen

Uit het bovenstaande komt een bruikbare typologie naar voren aan de hand waarvan de groepen tegenover elkaar kunnen worden gezet en worden geanalyseerd (zie figuur 1)

Een typologie van groepen

Politie reactie

9

Zelfverdedigingsgroep		aanmoedigen of ongemoeid laten	tegenwerken of onderdrukken
	aanvullend	Type 1	Type 2
	tegenwerkend	Type 3	Type 4

Type 1: aanvullend en aangemoedigd door de politie. In alle gevallen binnen deze categorie zijn zowel de macht als de onafhankelijkheid gering. De politie heeft het volledige gezag over de organisatie, de leiders, de activiteiten en de leden van de groep. Deze groepen beginnen als hulptroepen van de politie of worden daarin getransformeerd. Hun werkzaamheden bestaan bijvoorbeeld uit het regelen van het verkeer of het beschermen van eigendommen tijdens rellen. Wanneer zij op straat patrouilleren, roepen zij altijd de officiële politie, wanneer zij verdacht gedrag of verdachte personen opmerken. De groepen van dit type zijn het talrijkst, het best bemand en het duurzaamst.

Type 2: aanvullend en tegengewerkt door de politie. De politie kan dit soort groepen op verschillende gronden tegenwerken. In sommige gevallen om redenen die weinig te maken hebben met de specifieke aard van de groep. De politie kan in het algemeen een hekel hebben aan amateurs. Zij kan vinden dat de fouten van de burgerwacht de politie een slechte naam bezorgen. Zij kunnen een hekel hebben aan de inbreuk op hun monopolie over geweld en aan alles wat riekt naar een burgerwacht. De groepen van dit type moeten óf veranderen om aan de eisen van de politie te voldoen óf zijn gedoemd te mislukken.

10

Type 3: tegenwerkend en 'aangemoedigd' door de politie. Vele van deze groepen bestaan maar kort. Zij staan achterdochtig en haatdragend tegenover de politie en de politie tegenover hen, terwijl er toch een afhankelijkheid bestaat, zij het een vijandige. De meeste van deze groepen ontstaan tijdens rellen en velen van hen eisen, als voorwaarde voor hun 'afkoelende' functie, dat de politie zich uit de probleemgebieden terugtrekt. Dit wordt door de politie als vernederend beschouwd en bovendien is het pijnlijk als blijkt, dat de groepen effectief zijn. Tegelijkertijd kunnen de leden van de afkoelingsgroep het respect van degenen die zij verdedigen verliezen en kunnen zij het gevoel hebben dat zij gebruikt worden om het protest te laten verlopen om daarna te worden afgedankt. Na de rellen of wanneer ieder gevaar voor een grote confrontatie voorbij is, vallen de groepen van dit type vaak uit elkaar. Veel steden stemden ervoor de afkoelingsgroepen te betalen en te steunen tijdens en kort na de rellen, maar daar kwam onvermijdelijk een eind aan. Dan kwamen de al lang bestaande spanningen tussen de groepen en de politie weer boven en het kon voorkomen dat de groepen naar type vier overgingen.

Type 4: tegenwerkend en tegengewerkt door de politie. Deze groepen zijn, hoewel relatief klein in aantal, het meest dramatisch. De meeste van hen trachten hun gemeenschap te beschermen tegen wat zij zien als politie-excessen, door toezicht te houden op bepaalde verrichtingen van de politie of door de poli-

tie aan te vallen. Sommige groepen hebben fototoestellen om het gedrag van de politie tijdens arrestaties te registreren, anderen luisteren politie-oproepen af om achter de plaats te komen waar waarschijnlijk een arrestatie zal worden verricht en gaan er vervolgens naar toe om degenen om wie het gaat te waarschuwen en te bewegen weg te gaan voordat de politie arriveert. De politie ziet deze groepen als een van haar gevaarlijkste vijanden. De meeste ervan zijn begonnen als type drie. Bijna altijd raakten zij de tolerantie van de politie kwijt door hun pogingen het gedrag van de politie te reguleren en op die manier de absolute suprematie van de politie te betwisten. Gedeeltelijk is de politie tegen deze groepen omdat zij het duidelijkst anti-politie zijn. Maar het zijn ook deze groepen die, meer dan de groepen uit de andere drie typen, wapens dragen, geweld gebruiken om hun gezag te vestigen en iedere controle op hun werkzaamheden weigeren.

11

2. Zelfverdedigingsgroepen en de gemeenschap die zij willen dienen

Zelfverdedigingsgroepen roepen gemakkelijk een controverse op. Zelfs in de gevallen waar ze 'aanvullend' functioneren en waar de gemeenschap over het algemeen eensgezind is in het onderkennen van de problemen van wetshandhaving, zijn de meningen vaak verdeeld over de juistheid van de oplossing van zelfverdediging. In de gevallen van tegenwerkende groepen is de ontvangende gemeenschap nog veel scherper verdeeld. Het verschil kan gedeeltelijk een gevolg zijn van het ontbreken van overeenstemming onder de burgers over de vraag of het functioneren van de politie nu wel of niet als een probleem gezien moet worden en of deze gecontroleerd of zelfs uitgebannen moet worden. Een duidelijke opdracht van de gemeenschap aan een autonome zelfverdedigingsgroep als alternatief voor de officiële politie zal in de meeste gevallen ontbreken, hoewel er een duidelijke voorkeur kan bestaan voor het algemene principe van burgerparticipatie.

Hoezeer zij soms ook falen, de officiële politiekorpsen hebben altijd nog een wettige

opdracht om te opereren, hoewel de kracht van die opdracht ongetwijfeld minder inhoud krijgt naarmate de sociale klasse lager is of de proportie van niet-blanke burgers toeneemt. Hoewel in de praktijk de controle vaak niet werkt, worden er door de rechtbanken en de plaatselijke en federale overheid nog steeds enkele beperkingen gelegd op het gedrag van de politie. Voor de meeste zelfverdedigingsgroepen is het probleem van de verantwoordelijkheden potentieel zeer groot, juist door de afwezigheid van een duidelijke opdracht van de kant van de gemeenschap die zij wensen te dienen. Sommige groepen kunnen natuurlijk een opdracht van de gemeenschap claimen die er in werkelijkheid nauwelijks is, bijvoorbeeld omdat de gemeenschap onverschillig is, zich niet of nauwelijks van de groep bewust is of bang is voor intimidatie door de groep.

12

De problemen van organisatie en legitimiteit zullen vermoedelijk minder uitgesproken zijn bij groepen die naar voren komen uit organisaties die binnen de gemeenschap al bestaan. Tenslotte zijn er nog problemen van operationele aard. Het meeste ingrijpen van de politie vindt plaats op basis van een aanvraag van een burger, meestal door middel van de telefoon. Het kan zijn dat de burgers niet weten hoe zij met de groep in contact moeten komen, ook al weten zij van het bestaan ervan af.

3. Het werven en opleiden van het personeel

Uiteraard zijn er wat dit betreft verschillen tussen de groepen onderling, onder andere in de aanwezige mogelijkheden om personeel op verantwoorde wijze te selecteren en op te leiden, maar ook in de wil om dit te doen. De exacte criteria voor deelname aan een patrouille zijn vaak niet geformaliseerd en kunnen bijvoorbeeld afhangen van de grillen van een charismatisch leider.

Er is weinig bekend over de verschillende motieven die er toe leiden dat een burger zich aanmeldt bij een patrouillegroep, net zoals er betrekkelijk weinig over bekend is waarom mensen bij de reguliere politie willen, behalve dan dat zij een vaste baan zoeken. Amerikaanse politiekorpsen, met een relatief grondige selectieprocedure, hebben toch nog te maken

met ernstige problemen op het gebied van de relatie tussen politie en publiek. Het is waarschijnlijk dat zelfverdedigingsgroepen die vaak te kampen hebben met gebrek aan mankracht en die veel minder strenge eisen aan hun medewerkers stellen, een veel grotere kans lopen om mensen te werven die emotioneel (of in sommige gevallen moreel) niet geschikt zijn een politierol te vervullen.

De patrouilles streven naar de goedkeuring van het publiek of naar officiële erkenning. Dit zal echter moeilijkheden opleveren, vooral in wijken van minderheidsgroepen waar de spanningen wat betreft de wetshandhaving het grootst zijn en waar veel zelfverdedigingsgroepen personen als medewerker accepteren die zelf al een of meerdere malen zijn gearresteerd. Helaas is een arrestatie in dergelijke gebieden een ecologisch levensfeit en hoeft het niet noodzakelijkerwijs veel te zeggen over iemands karakter of mogelijkheden. Het kan zelfs wijzen op een vermogen om beter dan de politie om te kunnen gaan met de jongeren op straat die een grote kans lopen deel te nemen aan misdadige activiteiten en aan rellen. Maar het kan ook de aanvaardbaarheid en het imago van de groep beïnvloeden, zowel in de ogen van de politie als bij tenminste bepaalde gedeelten van de gemeenschap die zij wil dienen.

13

4. Het kiezen van werkzaamheden

De werkzaamheden van veel zelfverdedigingsgroepen worden bepaald door de aard van de voorafgaande gebeurtenissen. Zo heeft het lastigvallen van vrouwen die uit de kerk kwamen geleid tot begeleidingsgroepen, aanvallen op leden van de beweging voor burgerrechten tot beschermende escortes, vooral in het Zuiden. De Black Panthers in Oakland zijn begonnen met het observeren van politieactiviteiten, nadat de politie een neger had gedood. Het feit dat kinderen stierven aan een overdosis drugs hebben er in verschillende steden toe geleid dat er anti-druggroepen werden opgericht. En zo zijn er nog veel andere voorbeelden te noemen.

Toch is het één ding om vast te stellen dat er problemen zijn en een ánder om te beslissen

welke soort acties juist en mogelijk zijn. De rol van de burgerpatrouille is niet duidelijk bepaald en blijkt conflicten in zich te dragen. Hoewel de groepen een aanzienlijke keuzevrijheid hebben wat hun werkzaamheden betreft, is het gebruik van wapens aan duidelijke beperkingen gebonden. Bijna geen enkele groep geeft toe wapens te dragen, terwijl de politie wapengebruik bij twee groepen signaleerde. Bij het uitvoeren van hun activiteiten kunnen de zelfverdedigingsgroepen te maken krijgen met ernstige wettelijke problemen.

Zij zijn aan het patrouilleren; toch missen zij de mogelijkheid om te arresteren en het recht om geweld te gebruiken, zoals de reguliere politie. Er bestaat in de Amerikaanse samenleving geen status tussen de rol van burger en die van politieman in. Tenzij een burger gevolmachtigd is door of toegelaten is tot de lagere hulp-politie (reservepolitie), kan hij geen bevoegdheden tot wetshandhaving hebben die groter zijn dan die van de gewone burger. En die bevoegdheden zijn scherp omschreven, met ernstige straffen in geval van misbruik.

14

In bijna alle steden worden vergissingen van de politie (en soms misbruik dat niet het gevolg is van een vergissing) routinematig als gerechtvaardigd beschouwd, als zij tenminste binnen de marges blijven van de eisen die de uitvoering van een gevaarlijke en moeilijke baan stellen. Maar burgers, zelfs zij die met goedkeuring van de politie opereren, hebben een dergelijke bescherming niet en worden volledig aansprakelijk gesteld. Gezien de aard van de werkzaamheden van de zelfverdedigingsgroepen, is het waarschijnlijk dat degenen die daaraan schade ondervinden, schadeloosstelling proberen te krijgen, als zij het gevoel hebben onrechtvaardig behandeld te zijn.

Hoewel de wettelijke situatie op het ogenblik nogal tweeslachtig is, is het helemaal niet duidelijk of de groepen zelfs maar de mogelijkheid hebben om een burger te arresteren. In het algemeen mogen burgers geen geweld gebruiken, tenzij om zichzelf te beschermen tegen geweld. Overigens is het hen in theorie bij de meeste criminele gedragingen niet

toegestaan om een verdachte aan te houden. De rol van burgerpatrouilles is over het algemeen onduidelijk en er is niet veel overeenstemming over wat deze zou moeten zijn. Het is vaak onduidelijk wie er door de groep worden gediend of welke handelingen de groep moet verrichten. Wat is bijvoorbeeld de rol van zo'n patrouille tijdens een ordeverstoring? Verdedigen zij de gevestigde orde, fungeren zij als buffer tussen tegenstanders of handelen zij in het belang van een gekrenkte gemeenschap? Zelfs als de patrouille deze kwestie duidelijk voor zichzelf heeft vastgesteld, kunnen anderen het op een hele andere manier zien. De politie kan degenen die dergelijke rollen spelen beschouwen als een deel van het op te lossen probleem en hen de legitimiteit onthouden die hen door een hogere autoriteit zijn toegekend. Tijdens rellen in Cincinnati weigerde de politie bijvoorbeeld samen te werken met zwarte vredesbewaarders die van de burgemeester insignes hadden gekregen en arresteerden zij hen wegens 'het op verdachte wijze zich ophouden'. Een dergelijke situatie deed zich voor tijdens onordelijkheden op universiteitsterreinen ten aanzien van pogingen van studenten om de orde te handhaven. Aan de andere kant kan de politie een groep die zichzelf als een neutraal vredebewarend lichaam ziet (door te proberen de orde te handhaven en tegelijkertijd een buffer te blijven tussen de autoriteiten en een woedende gemeenschap) behandelen alsof zij slechts een verlengstuk van de officiële politie is. Het feit dat de groep tenminste de stilzwijgende steun van de politie nodig heeft, geeft de politie een middel in handen om te onderhandelen over de doeleinden die zij nastreven. De kwestie van de geloofwaardigheid van de groep tegenover degenen die zij willen dienen is van groot belang. Een definitie die door sommige negergroepen wordt gebruikt is: trachten de moraal van de heersende maatschappij af te dwingen zonder de institutionele middelen ervan te gebruiken. Een veel voorkomende oproep van ghetto-patrouilles aan opstandige jongeren was: 'Jongens hou op, we willen hier geen politie'. Een andere activist zei: 'Je houding is dat je geen politie-

agent wilt zijn, je wilt hulp bieden'.

De groepen proberen ook legitimiteit te verwerven door zich bezig te gaan houden met minder controversiële activiteiten. Een aantal groepen ging zich ook bemoeien met allerlei traditionele welzijnsprogramma's. Dit kan bijdragen aan het opbouwen van hun imago in de ogen van een onzekere gemeenschap. Het kan de organisatie ook nieuw leven inblazen.

5. Prikkelers voor het overleven van de groep

Een groot gedeelte van de zelfverdedigingsgroepen is niet in staat aan de vereisten te voldoen die nodig zijn voor een langdurig bestaan. De organisaties van type 1 blijken het meest permanent. Zij zijn ook het meest bureaucratisch en het meest geneigd hun leden te betalen. Het bestaan van groepen van de andere types schijnt voornamelijk af te hangen van een plotseling zich voordoende crisis (rellen, een afschuwelijk misdrijf, een voorval van grof politieoptreden, een snel veranderende buurt) of van een charismatisch leider. Als die voorwaarden niet langer bestaan, vallen de groepen meestal uiteen. De invloed van de media is hierbij van belang. Binnen zes weken na het optreden van de eerste jeugdpatrouilles tijdens de rellen van 1967, kwamen er acht bij. Toen de rellen voorbij waren verdwenen de groepen. Naast de behoefte om een duidelijk gevoeld probleem op te lossen of om geld te verdienen, zijn er andere redenen waarom mensen zich door de zelfverdedigingsgroepen voelen aangetrokken, zoals het verlangen naar iets nieuws, spanning, gezag en machismo. Dergelijke verlangens kunnen door de werkzaamheden van de groep worden bevredigd of gefrustreerd. Het laatste is het geval wanneer er tijdens de patrouilles niets voorvalt en de verveling een rol gaat spelen. Zelfs de groepen die een organisatiestructuur ontwikkelen en er in slagen de orde te handhaven en misdrijven en grof politieoptreden te voorkomen, zijn niet verzekerd van een voortbestaan. Een zwakke, ongeorganiseerde tegenwerkende groep is een minder grote bedreiging voor de officiële politie dan een sterke groep. Het succes van een zelfverdedigingsgroep heeft ook tot gevolg

dat het falen van de reguliere politie duidelijker opvalt. Politieke druk, met name van de politie, heeft ertoe geleid dat in een aantal steden een aantal succesvolle programma's verdwenen.

Enige implicaties

Max Weber heeft opgemerkt dat een belangrijk kenmerk van de moderne staat het vermogen is om 'het monopolie van het legitieme gebruik van fysiek geweld binnen een bepaald gebied' te claimen. Maar vergeleken met zeer gecentraliseerde Europese landen is dit proces veel minder opvallend in de Verenigde Staten, waar de grondwet aan iedere burger 'het recht om wapens te dragen' garandeert. De strijd tussen de burgerpatrouillegroepen en de staat is een deel van een breder historisch proces en het onopgeloste conflict over de rol van geweld in het moderne Amerikaanse leven. Onder de oppervlakte van onze zogenaamde monopolistische instellingen van sociale controle en ons geloof in de wettigheid van geweld van de overheid en de onwettigheid van privégeweld, bestaat er een aanzienlijke instemming met geweld van een niet-geinstitutionaliseerd en niet-bureaucratisch en privé-karakter. De Verenigde Staten zijn misschien onder de geïndustrialiseerde landen wel uniek wat betreft de sterkte van die gevoelens. In ons onderzoek naar de attitudes van de burgers ten opzichte van patrouillegroepen in Boston, werd een grote mate van instemming gevonden. Van de volwassenen in de leeftijd van 21 tot 65 stond meer dan de helft (55% blanken; 69% zwarten) positief tegenover het idee van aanvullende burgerpatrouilles. Misschien nog verrassender is dat meer dan de helft (55% blanken; 70% zwarten) ook instemde met het idee van groepen die trachten de politie te controleren door hun werkzaamheden in de gaten te houden. Als onze resultaten kunnen worden gegeneraliseerd, zou het aantal Amerikaanse volwassenen in stedelijke gebieden tussen de 21 en 65 jaar, dat steun zou geven aan aanvullende en/of tegenwerkende patrouilles in hun gemeenschap, meer dan 42 miljoen bedragen. Deze misschien onverwacht hoge percentages maken het interessant te speculeren over de

mogelijkheden van een veel uitgebreidere mobilisatie van burgers in Amerika bij verschillende soorten provocaties. Als bijvoorbeeld de misdaad en de rellen als een grotere dreiging zouden worden gezien dan tot nu toe en de autoriteiten, belast met de wetshandhaving, niet in staat waren de orde te herstellen, zouden dan letterlijk miljoenen Amerikanen de wapens opnemen om op die dreigingen met privégeweld te reageren? Anderzijds, zijn er daden van politiegeweld of -onderdrukking die voldoende provocerend zijn om veel grotere aantallen tegenwerkende groepen op de been te brengen dan tot nu toe? Deze speculaties roepen belangrijke vragen op over de mogelijkheid dat privépersonen hun toevlucht tot geweld zullen nemen als het monopolie van de maatschappij van legitiem geweld niet in staat is een gewenst niveau van orde te handhaven. Hoewel ons onderzoek zich uiteraard verre houdt van het doen van voorspellingen over het niveau van burgerwacht en privégeweld onder verschillende omstandigheden, kan een onderzoek naar bestaande burgerpatrouilles ertoe bijdragen dat de angsten en de waarden die een burgermobilisatie bevorderen of tegenwerken worden belicht.

Effectiviteit

De effectiviteit van het optreden van zelfverdedigingsgroepen is nog niet systematisch geëvalueerd. Hun vermogen tot overleven in aanmerking genomen, blijkt een groot gedeelte van de groepen te falen. Maar zolang zij operatief zijn kunnen de consequenties van hun optreden worden vastgesteld. Bovendien hoeft het verdwijnen van een groep niet te wijzen op een mislukking. Eén factor die het evalueren van de effectiviteit in de weg staat kan het feit zijn dat men concurreert met de reguliere politie. Zo weigerde de politie in een grote stad in het Oosten om gegevens over criminaliteit vrij te geven die enig inzicht zouden verschaffen in het effect van een grote patrouille van huurders ter bescherming van hun huizen. Vele groepen hebben een spontaan en niet-bureaucratisch karakter, niet zeer geschikt voor systematische evaluatie. Is er al weinig bewijs voor te vinden dat de opvallende patrouillewagens van de politie

misdrijven voorkomen, nog minder is dat het geval bij de onopvallende auto's van een burgerpatrouille. Het begeleiden van personen kan inhouden dat er misdrijven worden voorkomen, hoewel het moeilijk is gebeurtenissen te meten die niet plaatsvinden. Zichtbare bewakers die te voet patrouilleren in een beperkt gebied hebben het vandalisme en de mishandelingen daar verminderd. Sommige reellen die zich door de aanwezigheid van de officiële politie uitbreidden, koelden af toen de politie werd teruggetrokken en de burgerpatrouilles probeerden de orde te herstellen. In andere gevallen bleken dergelijke patrouilles echter geen effect te hebben.

19

Het zou een vergissing zijn om alleen te kijken naar de directe effecten van de burgerpatrouillegroepen. In een aantal steden hebben zij als kritische catalysator gefungeerd, waarbij zij door de gemeenschap werden gebruikt om veranderingen aan te brengen in het systeem van wetshandhaving. Als voorbeeld hiervan kan Brockton in Massachusetts worden genoemd, waar een aantal stadsbestuurders, toen de burgers zich organiseerden om een wapenvergunning te verkrijgen om hun huizen te beschermen tegen een golf van inbraken, bijeenkwam om te discussiëren over het gebrek aan adequate politiebescherming. Als reactie op het zelfverdedigingsinitiatief van de burgers, beloofde de hoofdcommissaris aan de burgemeester meer manschappen te vragen en tegen overwerkbetaling het aantal politie man-uren uit te breiden. Sommige door ons geïnterviewde politiemensen juichten de groepen toe, omdat zij meenden dat een lobby van de burgers beter in staat was druk op het politieke systeem uit te oefenen dan de politie. Daarnaast hebben de groepen het er op sommige plaatsen voor de politie gemakkelijker op gemaakt om erop af te gaan. De politie gebruikte dan als argument dat, tenzij het hun werd toegestaan om snel te handelen, de burgerwacht het zou doen. Dit onderhandelingsperspectief verruimt uiteraard de criteria voor het evalueren van het succes van de burgergroepen. Die groepen die met succes de werkwijze van de politie beïnvloeden zoals zij dat wensen, kunnen als succesvol worden beschouwd, afgezien van het feit of hun

patrouilles en andere activiteiten nu wel of niet een lang leven beschoren is.

Ook kunnen sommige groepen het gevoel van veiligheid van de burgers vergroten en gevoelens van isolement verminderen. De patrouilles kunnen worden gewaardeerd omdat zij luisteren en tenminste trachten te reageren op de klachten en angsten van degenen die zich door het stadsbestuur in de steek gelaten voelen. Zij kunnen er ook toe bijdragen dat de deelnemers een gevoel van eigenwaarde en verantwoordelijkheid krijgen. Leden van de gemeenschap kunnen weer wat trots krijgen wanneer zij zien dat de gemeenschap zich organiseert om zichzelf te helpen.

Tenslotte kunnen sommige patrouillegroepen een symbiotische relatie met de politie vormen. Wij kwamen zo nu en dan tegen dat groepsleden iets voor de politie deden dat deze zelf niet kon doen, in ruil voor politiemedewerking of niet-ingrijpen in de werkzaamheden van de groep. In één geval kidnaptten de leden van een patrouillegroep een verdachte van moord, die was vrijgelaten wegens gebrek aan bewijs. Zij zorgden met hun eigen middelen voor een bekentenis en brachten hem vervolgens naar de politie. De verdachte werd daarop vervolgd.

De bemoeienis van burgers met wetshandhaving en met name wanneer het autonome groepen betreft is van andere aard dan andere vormen van burgerparticipatie. De inzet is hoger, het gevaar van een mislukking kan groter zijn en de gevolgen van misbruik en vergissingen ernstiger. Wat hier op het spel staat is een beheersing van de middelen van geweld en dwang die centraal staan in de organisatie van de staat zelf.

Wanneer we de ambivalentie tegenover dergelijke groepen eens bekijken, die geworteld is in de tegenstrijdige aspecten van het Amerikaanse waardesysteem en in de niet voldane behoeften van een tamelijk groot deel van het Amerikaanse volk, zien we het volgende.

In de eerste plaats is het duidelijk dat een aanvaardbaar niveau van openbare veiligheid binnen veel gemeenschappen van de lage sociale klasse niet bestaat en dat er ernstige conflicten kunnen zijn tussen de politie en de burgers in dergelijke gebieden. Vaak wil of kan

de politie geen adequate bescherming bieden. Rigide vereisten b.v. met betrekking tot activiteiten in het verleden verhinderen nogal eens dat potentieel effectieve mensen uit een bepaalde gemeenschap bij de politie in dienst kunnen treden. De politie kan ook van veel van degenen die zij zogenaamd dienen (of tenminste mee te maken hebben) gescheiden zijn door ideologische, sociale, economische, raciale, ethnische, religieuze en geografische factoren. Daarmee kan een gebrek aan inzicht of sympathie voor een gemeenschap gepaard gaan, waardoor er patronen van vijandschap en wantrouwen aan beide zijden ontstaan. De problemen van de overdreven rigide, sterk gecentraliseerde bureaucratie van sommige politiekorpsen is bekend. De zelfverdedigingsgroepen zijn een poging om door het exclusieve gevestigde gezag heen te breken. Zij kunnen gezien worden als een speciale vorm van de toenevende vraag naar burgerparticipatie.

21

Wie kan er tenslotte tégen zelfverdedigingsgroepen zijn? Van de gunstige kant bekeken kunnen de groepen gezien worden als de representanten van betrokkenheid volgens de beste Amerikaanse tradities van zelfhulp.

Krijgshaftige burens die samen ten strijde trekken tegen de donkere krachten van misdaad en wanorde.

Toch zit er duidelijk ook een andere kant aan: de antidemocratische mogelijkheid van geweld dat privé door de burgers wordt georganiseerd. Massaal enthousiasme voor directe actie tegen de terughoudendheid van de officiële instanties in, roept voor veel mensen het spook op van de KuKluxKlan en fascistische groeperingen in Europa. Het beeld van onafhankelijke gewapende groepen die in 'hun' heterogene gemeenschap patrouilleren kan niet ondubbelzinnig worden toegejuicht.

Een ander probleem is dat de patrouilles gezien kunnen worden als een middel om de tweederangs service die de mensen met een laag inkomen dikwijls krijgen in de Amerikaanse steden te bestendigen. Uit de onderzoeksgegevens komt naar voren dat de steun aan de patrouilles door de mensen met een lage status onevenredig groot is. De middenklasse lukt het blijkbaar beter om de regering te dwingen tot betere politiediensten, wanneer

er een crisis plaatsvindt. Ook kunnen zij particuliere lijfwachten inschakelen. De mensen uit de lage sociale klasse zullen eerder proberen de zaak zelf op te knappen of worden door het stadsbestuur wel tot een dergelijke oplossing gedwongen. In beide gevallen zal ongelijkheid in de diensten die de stad verleent het gevolg zijn.

De Amerikaanse samenleving heeft niet genoeg gedaan aan het gebrek aan gelijkheid van kansen en het lijkt er weinig op dat zij dat op dit moment doet. Het is te verwachten dat bepaalde soorten misdrijven en ongeregelheden veelvuldig en in toenemende mate blijven voorkomen, terwijl ook de eisen van veiligheid van de burgers zullen toenemen. Te oordelen naar de laatste tien jaar en de omstandigheden in de steden lijkt het niet waarschijnlijk dat er spoedig in voldoende mate een meer verantwoord en meer sensitief politieapparaat zal komen. In die context kan het zijn dat wij blijven zitten met burgerpatrouilles als het beste van de beperkte alternatieven.

De gevaren van zelfverdediging en eigenrichting*

23

Een van de argumenten tegen decriminalisering die veelvuldig naar voren wordt gebracht, is het risico van een terugkeer naar eigenrichting en van een toename van zelfverdedigingsactiviteiten, wanneer het strafstelsel er niet in zou slagen het publiek voldoende te beschermen. Dit risico krijgt des te meer nadruk, nu onze maatschappij sinds enige jaren getuige is van een opleving van vele, zeer verschillende vormen van genoemde verschijnselen. Soms worden particuliere politie en -bewakingsdiensten opgericht in de vorm van burgerwachten of zelfverdedigingsgroepen die de plaats van een ontoereikende reguliere politie innemen. Voorbeelden hiervan zijn de bewakers van huizen, banken, warenhuizen, bedrijven van politieke organisaties, werknemers- en werkgeversorganisaties enz. De vermeerdering van deze particuliere organisaties confronteert de overheden nu reeds met lastige problemen, in het bijzonder omdat ze worden gerecrueteerd zonder enige waarborgen en omdat ze niet toelaatbare dwang op privé-personen kunnen uitoefenen (ondervraging, visitatie, bedreigingen). Soms leidt dit verschijnsel zelfs tot eigen rechtspraak of 'volksgerichten', waarbij deze zich het recht aanmatigen om iemand te straffen en zich de rechtsmacht, die exclusief is voorbehouden aan de daaraan door de wet aangewezen autoriteiten, toeëigenen. Voorbeelden hiervan zijn managers van warenhuizen die willekeurig boetes opleggen aan mensen die op winkeldiefstal worden betrapt, burgerwachten die losgeld eisen, en onofficiële lichamen die in eigen beroepsgroep geldboetes opleggen en bepaalde mensen ervan uitsluiten.

* Dit is een verkorte weergave van The dangers of self-defence and private vengeance.

In: Report on Decriminalisation. Strassbourg, Council of Europe, European Committee on crime problems, 1980.

Particuliere politie en decriminalisering

De gegevens die op het ogenblik beschikbaar zijn rechtvaardigen echter nog niet de conclusie dat er een bepaald verband bestaat tussen de verscheidenheid en vermeerdering van vormen van zelfverdediging en eigenrichting en decriminaliseringspolitiek, aangezien de vermeerdering van zowel particuliere politie als van 'volksgerichten' tot nu toe heeft plaatsgevonden op gebieden waar geen effectieve decriminalisering bestond.

Niettemin mag het argument dat door de tegenstanders van decriminalisering naar voren wordt gebracht in geen geval worden verwaarloosd. Is het verschijnsel van particuliere politiediensten en 'volksgerichten' niet een teken van een algemeen gevoelde behoefte aan bestraffing en lijkt het niet ongewenst om nú te decriminaliseren? Zolang eigenrichting individueel, geïsoleerd en sporadisch blijft plaatsvinden en gewoonlijk voorkomt in situaties die nauwe overeenkomst vertonen met legitieme verdediging, kan het als een randverschijnsel worden beschouwd, dat altijd heeft bestaan en van weinig sociale betekenis is. Aan de andere kant, wanneer dit verschijnsel zich duidelijk ontwikkelt en efficiënt georganiseerd wordt, zoals nu het geval is, is het een signaal waarvan de achtergrond onderzocht dient te worden. In beide gevallen weerspiegelt het verschijnsel van eigenrichting de diep gewortelde behoefte om te reageren op offensieve handelingen die een bepaalde grens te boven gaan. De rechtvaardiging die sinds lang voor het hanteren van het strafrecht werd gegeven, was, dat het een gecontroleerd alternatief was voor eigenrichting. De geschiedenis van het strafrecht maakt dit geloofwaardig. Toch moet het constateren van deze behoefte aan een reactie op misdaad, zorgvuldig worden gewogen. Men wenst ongetwijfeld tegen gevaar te worden beschermd. Maar het zou té eenvoudig zijn zo'n wens te verklaren zonder verdere aanduiding, als een roep om interventie van het strafrechtstelsel. Zij die slachtoffer zijn geworden of direct door criminaliteit worden bedreigd, zoeken in de eerste plaats naar afdoende bescherming en hulp, afgezien van de wettelijke en sociale context waarin deze wordt verschaft. Aan de

andere kant, diegenen die nog nooit slachtoffer zijn geweest, zijn hoofdzakelijk van de media afhankelijk bij het evalueren van gebeurtenissen en de behoefte aan reactie daarop. Dit kan bijdragen tot het idee dat het strafrechtstelsel de enige weg is om het probleem op te lossen. In elk geval moet toegegeven worden dat bepaalde velden van criminaliteit gevoelig liggen nl. daar waar een gebrek aan overheidsingrijpen uitgelegd kan worden als een teken van ongeschiktheid of onverschilligheid. Het gevolg van zo'n frustratie kan zijn een groeiende tendens naar eigenrichting of een vraag naar evenredig zware maatregelen door de overheid. In beide gevallen zou de relatie tussen de burger en de wet verstoord zijn,

Aanvullende opmerkingen

25

Allereerst kan men zich afvragen of versterking van het strafrechtstelsel werkelijk de beste manier is om het bestaan van particuliere politiediensten en 'volksgerichten' te bestrijden. De strafreactie is in feite niet de enig mogelijke en het zou ongetwijfeld op de lange duur vruchtbaarder zijn, om meer de nadruk te leggen op sociale preventie dan op een repressieve reactie. Verder moet worden benadrukt dat decriminalisering niet betekent dat men geen interesse heeft voor het lot van de slachtoffers, maar dat er anders over de aanpak van hun situatie wordt gedacht, door bij voorkeur het strafrechtstelsel dat als bescherming, zoals we allemaal weten niet erg effectief is, te vervangen door een andere methode van zich verantwoordelijk weten voor de slachtoffers. Deze 'sociale' methode van verantwoordelijkheid nemen kan ook ruimte bieden aan politieoptreden, maar in een andere context dan die van bestraffing.

Bovendien hangt de ontwikkeling van eigenrichting en zelfverdediging vaak direct samen met de spreiding van vrees voor de misdaad, aangesticht of onder druk van 'professionals' van de anti-misdaad campagne (gebruik maken van angst voor de misdaad uit commerciële overwegingen) of zelfs onder invloed van ideeën van veiligheid die de massa-media en de overheid bij het publiek ingang doen vinden. Decriminalisering zou misschien kunnen helpen bij het neutraliseren van de exploitatie van de

angst voor de misdaad. In het algemeen gesproken blijken de argumenten die ten gunste van de toepassing van het strafrechtstelsel naar voren worden gebracht niet zuiver. Zelfs de meest fervente voorstanders van decriminalisering stellen niet voor om gewelddaden en ernstige aantasting van personen of eigendommen te decriminaliseren. Met andere woorden: juist die daden die het vaakst zelfverdedigingsreacties oproepen. Op het ogenblik wordt decriminalisering hoofdzakelijk voor geringere vergrijpen overwogen. Tenslotte komt zoals we weten eigenrichting zelfs voor, wanneer een delict niet gedecriminaliseerd is of decriminalisering wordt overwogen. Er is daarom geen automatisch verband tussen het recht in eigen hand nemen en decriminalisering en generaliseren brengt ons op onzeker terrein. Er zijn echter ook geringere overtredingen die een gevoel van onveiligheid veroorzaken en als gevolg daarvan de vraag naar zelfbescherming bevorderen, en wel wanneer men meent dat het justitiële apparaat tekort schiet.

Een voorbeeld hiervan zijn de reacties van kleine winkeliers op diefstal. Arme mensen zijn kwetsbaarder voor kleine vermogensdelicten dan anderen. De gepensioneerde die zijn kleine pensioen kwijt is, kan als een ander voorbeeld dienen. Het publiek kan zich zelfs ergeren aan het toenemen van onbeduidende overtredingen zoals openbare dronkenschap, geluidsoverlast, op verboden terrein komen, landloperij, exhibitionisme, aansporen tot prostitutie en dergelijke. De toename van zulke overtredingen kan in een buurt worden gevoeld als een vermindering van de kwaliteit van het bestaan. Deze reacties van slachtoffers en publiek zijn als zodanig geen beslissende argumenten tegen decriminalisering. Ze geven wel een indicatie van de behoefte aan maatregelen die decriminalisering moeten begeleiden. Deze kunnen bestaan uit tussenkomst van de overheid of andere organisaties buiten het strafrecht om en het geven van juiste voorlichting.

Verschillende typen zelfverdediging

Er moet onderscheid worden gemaakt tussen verschillende typen van zelfverdediging.

a. Soms worden organisaties gericht op zelf-

bescherming of preventie spontaan door het publiek in het leven geroepen om eigen veiligheid te waarborgen. In dit geval kan het verschijnsel worden geanalyseerd als een uitdrukking van het elementaire recht van iedereen zichzelf te beschermen of als een soort hulpkreet van de burger. Gezien de spreiding van bepaalde nieuwe vormen van delinquentie, zoals de geweldscriminaliteit in de grote steden, voelen de mensen zich steeds minder beschermd en steeds meer geïsoleerd en ze hebben vaak de indruk dat de politie hun oproepen niet langer beantwoordt, òf omdat ze de noodzakelijke mankracht mist òf omdat ze bezig is andere taken te vervullen waaraan door de overheid meer prioriteit wordt gegeven. Onder deze omstandigheden heeft de burger de neiging iets te ondernemen om zijn eigen bescherming te organiseren of de bescherming van zijn persoon en eigendommen toe te vertrouwen aan particuliere lichamen. De inwoners van bepaalde stedelijke gebieden of dorpen kunnen bijvoorbeeld vrijwillig besluiten om 's nachts patrouille te lopen of een beroep doen op betaalde burgerwachten om af te rekenen met gewelddadige personen die zich schuldig maken aan vandalisme of diefstal. In andere gevallen schaffen kleine winkeliers of mensen die geïsoleerd wonen op het platteland zich vuurwapens aan zodat ze zelf met agressors kunnen afrekenen. Ook zijn er teams van vrijwilligers om verontreiniging in bossen en op het platteland te bestrijden.

In al dergelijke gevallen mag men aannemen dat deze particuliere preventieve initiatieven, die spontaan en legaal zijn gegroeid, een aanwijzing zijn dat een sociale reactie onvermijdelijk is en dat volledige decriminalisering onverstandig zou zijn in sectoren waar zulke particuliere krachten worden gebundeld. Voor dit argument tegen discriminisering echter kan worden gebruikt, moet men de zeer complexe vraag onder de loupe nemen, in hoeverre de politie gelijkheid van behandeling kan verzekeren. Zelfverdedigingsmechanismen kunnen namelijk o.a. sociale ongelijkheden vergroten, wanneer ze duur zijn en daarom alleen ter beschikking staan aan welgestelden, terwijl arme mensen tevreden moeten zijn met diensten die door de overheid worden geboden.

Een oplossing zou kunnen zijn om het publiek een officieel maar gecontroleerd aandeel te geven in de misdaadpreventie en ze te laten samenwerken met de politie. Op deze manier kan er weer een gevoel ontstaan van 'er bij te horen' en van gedeelde belangen in de gemeenschap tussen burgers en politieagenten (zie de conclusies van het 4th United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Kyoto, 1970).

Deze oplossing wordt echter niet unaniem geaccepteerd. In feite bestaan er bij samenwerking tussen het publiek en de politie bij de bestrijding van misdaden ernstige gevaren en ze zou in ieder geval aan zeer strenge regels moeten worden gebonden, zoals noodzakelijke waarborgen voor werving en training, strenge leiding en controle van de gebruikte middelen, uitschakeling van iedere vorm van 'geheim agentje spelen'.

28

b. In tegenstelling tot het voorafgaande worden er soms particuliere politieorganisaties en 'volksgerichten' van een repressief type opgericht door bepaalde economische, industriële, commerciële, politieke of sociale groeperingen die vaak uitstekend georganiseerd zijn, zoals banken, bedrijven, grote warenhuizen, vakorganisaties enz. In dit geval wordt de betekenis van het verschijnsel totaal veranderd. De macht en omvang van deze groepen brengt hen ertoe zelfverdedigingssystemen op te richten die zó bijzonder goed georganiseerd en efficiënt zijn dat ze in feite wedijveren met de reguliere politie of de officiële rechtspleging. We worden dus geconfronteerd met een zeer reëel risico van een usurpatie van politie- en gerechtsfuncties, waar de overheid niet onverschillig onder kan blijven.

Bovendien draagt dit type van zelfbescherming nog in sterkere mate bij aan bestaande ongelijkheden dan de hierboven onder a genoemde gevallen. Daarom moet het voorkomen van deze zelfbescherming door grote organisaties zorgvuldig in zijn context worden geëvalueerd. Het kan er op duiden dat het evenwicht tussen de organisatie en het individu reeds verstoord is ten nadele van de laatste. Hier kan de bescherming van de belangen van de organisatie door het strafrechtstelsel zulk een ongelijk-

heid vergroten en dit kan in bepaalde gevallen als een argument voor decriminalisering gebruikt worden. Soms kan de interventie van het strafrechtstelsel echter de macht van een organisatie neutraliseren en daarbij de positie van het individu ten opzichte van de organisatie verbeteren. Bovendien zijn er situaties waarbij de belangen van de organisatie op één lijn liggen met die van de individuen, bijvoorbeeld wanneer het functioneren van de georganiseerde onderneming onmisbaar is voor het soepel lopen van de maatschappij. De wijze waarop dit criterium wordt uitgelegd zal natuurlijk vaak controversieel zijn. Soms kan men stellen dat het geen verschil maakt of nu een organisatie of een individu slachtoffer wordt van een bepaald delict. In zo'n geval dient een consistent strafrechtelijk beleid gericht te zijn op beide 'typen' delicten. In het algemeen kan men zeggen dat de oplossing moet liggen in de sfeer van een gevarieerd optreden. Dit zou inhouden: maatregelen gericht op decriminalisering, preventieve maatregelen en in dit verband het meest belangrijke, bescherming van het publiek tegen de dreiging van particuliere politie-apparaten en 'volksgerichten'.

Zulke gevarieerde activiteiten zouden er uit kunnen bestaan de groepen — wier commerciële methoden soms verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van het type misdaad waar ze het slachtoffer van worden — te verplichten hun fysieke bescherming op een deskundige manier te organiseren door het aanschaffen van effectieve technische middelen ter bescherming tegen diefstal en agressie, zoals aandacht voor de inrichting van het pand, geheime geldladen, camera's, uitkijkposten en waarschuwingsapparatuur.

Het kan ook vergezeld gaan van strengere controle door de reguliere politie en justitiële autoriteiten en door vastberaden optreden door deze laatsten wanneer particuliere politie en 'volksgerichten' zich schuldig maken aan specifieke typen van misbruik tegenover privépersonen (bedreigingen, chantage, afpersing, mishandeling, enz.).

In elk geval is men het er algemeen over eens dat het noodzakelijk is om twee absolute grenzen aan te houden in dit veld van parti-

culiere politie en particuliere rechtspraak, of ze nu door georganiseerde groepen in het leven worden geroepen of door privé-personen: ze moeten absoluut verboden worden wanneer ze georganiseerde en doelbewuste fysieke dwang en geweld gebruiken of wanneer ze methoden toepassen of dimensies krijgen welke ze gelijkwaardig doen lijken aan de door de Staat daarvoor aangewezen organen.

Literatuurlijst over 'Vigilantism'

31

Block club organizing handbook.

Minneapolis, Minnesota crime prevention center, 1980.

Brady, J. P. Towards a popular justice in the United States; the dialectics of community action.

Contemporary crises, 5e jrg., nr. 2, april 1981, blz. 155-192.

Brown, R. M. Strain of violence; historical studies of American violence and vigilantism. New York, Oxford University Press, 1977.

Citizen crime prevention tactics; a literature review and selected bibliography; compiled by J. T. S. Duncan; ed. by J. Slone.

Washington, U.S. Department of justice, National institute of justice, 1980.

Cohn, E., L. H. Kidder and J. Harvey. Crime prevention vs. victimization prevention: the psychology of two different reactions.

Victimology, an international journal, 3e jrg., nr. 3/4, 1978, blz. 285-296.

Community crime prevention manual; league of California cities, Los Angeles county division.

Los Angeles, Criminal justice planning unit, 1979.

Directory of community crime prevention programs; national and state levels; by J. L. Lockard, J. T. Skip Duncan, R. N. Brenner et al.

Washington, National criminal justice reference service, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1978.

Evaluating alternative law enforcement policies; ed. by R. Baker and F. A. Meyer. Lexington, D.C. Heath and Company, 1979.

Green, G. Who's organizing the neighbourhood? Community organizations; a report on their structure, accountability, finance, personnel, issues and strategies.

Washington, Office of community anti-crime

programs, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Greenberg, M. A. Auxiliary civilian police—the New York city experience.

Journal of police science and administration, 6e jrg., nr. 1, maart 1978, blz. 86–97.

Lavrakas, P. J., and D. A. Lewis. The conceptualization and measurement of citizen's crime prevention behaviors.

Journal of research in crime and delinquency, 17e jrg., nr. 2, juli 1980, blz. 254–272.

Lewis, D. A. Design problems in public policy development; the case of the community anti-crime program.

Criminology: an interdisciplinary journal, 17e jrg., nr. 2, augustus 1979, blz. 172–183.

Longmire, D. R. A. A popular justice system: a radical alternative to the traditional criminal justice system.

Contemporary crises, 5e jrg., nr. 1, januari 1981, blz. 15–30.

32

Marx, G. T., and D. Archer. Citizen involvement in the law enforcement process.

American behavioral scientist, 15e jrg., nr. 1, september/oktober 1971, blz. 52–72.

Patrolling the neighbourhood beat; residents and residential security; executive summary; by R. K. Yin, M. E. Vogel, J. M. Chaiken et al. Santa Monica, Rand, 1976.

Reducing residential crime and fear: the Hartford neighbourhood crime prevention program; executive summary; by B. Hollander, R. R. Brown, F. X. Hartmann et al.

Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1980.

Sederberg, P. C. The phenomenology of vigilantism in contemporary America; an interpretation.

Terrorism, 1e jrg., nrs., 3/4, 1978, blz. 287–305.

Tien, J. M., and R. C. Larson. Police service aides; paraprofessionals for police.

Journal of criminal justice, 6e jrg., nr. 2, zomer 1978, blz. 117–131.

Vigilante politics; ed. by H. J. Rosenbaum and P. C. Sederberg.

Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, 1976.

Volunteers in the criminal justice system; a literature review and selected bibliography; by E. M. Garry; ed. by N. Arnesen. Washington, U.S. Department of justice, National institute of justice, National criminal justice reference service, 1980.

Washnis, G. J. Citizen involvement in crime prevention. Lexington, D.C. Heath and Company, 1976.

We can prevent crime. Washington, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Yin, R. K. What is citizen crime prevention? In: How well does it work; review of criminal justice evaluation 1978. Washington, U.S. Department of justice, law enforcement administration, national institute of law enforcement and criminal justice, 1979.

Het vinden van werk voor ex-gedetineerden: een follow-up studie*

door Keith Soothill en Jennifer Holmes

Langer dan tien jaar geleden voltooidde APEX** het eerste onderzoek naar de effecten van speciale arbeidsbemiddeling voor ex-delinquenten. De periode die direct volgt op het ontslag uit de gevangenis scheen een potentieel gevaarlijke periode te zijn.

Ex-gedetineerden komen juist dan sterk in de verleiding weer tot criminele activiteiten over te gaan als gevolg van de confrontatie met een vijandige buitenwereld.

34

Door er voor te zorgen dat er direct de eerste dagen na de vrijlating een baan beschikbaar was hoopte men een meer bevredigde overgang naar de maatschappij te bevorderen. De resultaten waren in veel opzichten teleurstellend. Van een willekeurige steekproef van 450 potentiële cliënten waarmee in Wormwood Scrubs en de Pentonville gevangenis een gesprek werd gevoerd, bleek ongeveer de helft (51%) het aanbod van APEX volledig te accepteren. Om diverse redenen bleven er uiteindelijk slechts 65 mannen over die werkelijk de banen aannamen die door APEX voor hen waren georganiseerd. Dit verslag betreft een onderzoek naar de resultaten die dit voor deze 65 mannen heeft gehad. In hoeverre zijn ze de eerste tien jaar na hun vrijlating weer bij criminele activiteiten betrokken geweest?

Methode

Reeds bij het eerste onderzoek werd bekeken hoelang ieder zijn eerste door APEX georganiseerde baan behield. Vierentwintig mannen (37%) bleven er korter dan één maand, tweeën-

* Dit is een verkorte weergave van: Finding employment for ex-prisoners a ten-year follow-up study. In the Howard Journal, 20e jrg., 1981, blz. 29-36.

** APEX is een instelling die zich speciaal bezighoudt met het zoeken van werk voor ex-gedetineerden.

twintig mannen (34%) tussen de één en drie maanden, tien mannen (15%) tussen drie maanden tot een jaar, terwijl er na één jaar 9 mannen nog steeds werkten in de baan die door APEX gearrangeerd was. Het in dit artikel besproken onderzoek bekijkt de recidive-cijfers*** van 63 mannen over een periode van tien jaar teneinde de mogelijke invloed vast te stellen die het verschaffen van werk direct na het ontslag heeft. De gegevens van twee van de vijftien konden niet worden achterhaald zodat deze buiten beschouwing blijven.

Resultaten

Er is weinig dat er op wijst dat het feit dat men onmiddellijk na ontslag uit de gevangenis aan het werk kan gaan, de meerderheid van de mannen van verdere criminele activiteiten zou afhouden. Uit de gegevens blijkt dat één derde gedurende het eerste jaar weer werd veroordeeld, nog één derde gedurende de daarop volgende negen jaar, terwijl er voor het resterende deel geen bewijs van enige strafvervolgning bestond. Verder blijkt duidelijk dat het eerste jaar na vrijlating verhoudingsgewijs de meeste mannen opnieuw werden veroordeeld maar dat er in de daarop volgende jaren sprake was van een stabilisering van het percentage van nieuwe veroordelingen van 10% per jaar, als rekening wordt gehouden met het aantal mensen dat veroordeeld zou kunnen worden. Na het achtste jaar blijkt er een vaste daling in de percentages van diegenen die voor de eerste keer na hun ontslag weer werden veroordeeld. Daarom kan men met een redelijke mate van zekerheid zeggen dat één derde van de mannen waarschijnlijk uit de criminele sfeer zijn verdwenen.

Er moet worden opgemerkt dat deze mannen die gaan werken in de 'APEX-baan', op verschillende manieren van de situatie zouden kunnen profiteren. Ze kunnen de baan zo geschikt vinden dat ze min of meer permanent in het werk gesettled zijn, terwijl anderen deze eerste baan wellicht kunnen gebruiken

*** In dit artikel wordt het begrip 'recidive' uitsluitend gebruikt in de betekenis van (een) nieuwe veroordeling(en) door de rechter.

als springplank voor ander werk. In de eerste follow-up, zoals beschreven in *The Prisoner's Release* (Soothill 1974), vonden we dat enige mannen in staat waren na hun eerste APEX-baan op eigen initiatief nieuw werk te vinden en dat het ook mogelijk bleek in de nieuwe baan hun criminele verleden te verbergen. Wanneer de man drie maanden of langer in de APEX-baan bleef was er zelfs nog meer gelegenheid om van baan te veranderen met naar verhouding weinig risico dat de toekomstige werkgever het criminele verleden ontdekte. De vraag is: hoe stond het verloop van de APEX-banen in verhouding tot latere veroordelingen?

36

Uit de gegevens blijkt dat er ongetwijfeld een verband bestaat tussen de duur in de APEX-baan doorgebracht en latere veroordeling. Van de tweeëntwintig mannen die de APEX-baan binnen een maand verlieten werden er negentien (86%) weer veroordeeld; in feite slaagde van deze recidivisten slechts één man erin pas na de eerste vijf jaar weer een veroordeling op te lopen. Van de tweeëntwintig mannen die tussen de één en drie maanden in de APEX-baan gewerkt hadden werden achttien (82%) weer veroordeeld, terwijl dit aantal en percentage bijna identiek was aan dat van de eerste groep, wist hiervan echter één derde zijn nieuwe veroordeling 'uit te stellen' tot de laatste vijf jaar van de follow-up. Van de tien mannen die tussen de drie maanden en een jaar in de APEX-baan bleven, werden er zeven (70%) opnieuw veroordeeld, maar weer ongeveer één derde kreeg pas in de laatste vijf jaar van de follow-up een nieuwe veroordeling. Tenslotte werd van de negen mannen die na een jaar nog in de APEX-baan werkten niet één gedurende de follow-up periode van tien jaar opnieuw veroordeeld. De analyse werd tot zover geconcentreerd op de eerste veroordeling na ontslag. Dit is natuurlijk een grove meting, want deze eerste veroordeling hoeft niet voor een ernstig delict te zijn terwijl aan de andere kant deze eerste misstap al of niet een hele reeks van nieuwe veroordelingen kan inleiden. Met andere woorden om twee extremen te nemen, er is een enorm verschil tussen een latere loopbaan waarin slechts een geringe misstap voorkomt en een criminele

loopbaan waar de recidive *ernstig* is en *veelvuldig*.

Er zijn een groot aantal mogelijkheden om de ernst en frequentie van recidive te operationaliseren. Gezien ons onderwerp lijken de volgende definities de meest geschikte:

'Ernst' van recidive: iemand werd beschouwd een ernstig recidivist te zijn wanneer hij tot tenminste één jaar gevangenisstraf werd veroordeeld voor welk feit dan ook volgend op zijn ontslag. (Bij de veroordeling wordt uiteraard rekening gehouden met het feit van recidive, zodat men niet uitsluitend uitgaat van het gepleegde delict.)

'Frequentie' van recidive: wanneer iemand tenminste drie achtereenvolgende veroordelingen had waarvan er tenminste één gedurende de eerste vijf jaar en tenminste één gedurende de tweede vijf jaar van de follow-up, werd hij beschouwd als een 'frequent recidivist'.

37

Door deze maatstaf te gebruiken zien we dat vijfendertig mannen (56%) nòch frequent nòch ernstig recidiveerden. Negentien van deze vijfendertig mannen werden in het geheel niet opnieuw veroordeeld terwijl de resterende zestien gedurende de eerste of tweede periode van de follow-up niet wegens ernstige feiten bestraft werden. Deze zestien hadden wel een of twee latere veroordelingen, behalve één man die vier maal veroordeeld werd (en wel in het 7e, 8e, 9e en 10e jaar na ontslag). Uit een en ander blijkt het APEX voorzover uit dit onderzoek mag worden opgemaakt slechts in staat was een zeer bescheiden invloed uit te oefenen op recidiveverloop. Waarschijnlijk heeft de APEX-service enig voordeel gehad voor de negentien mannen die gedurende de tien jaar van het follow-up onderzoek geen enkele veroordeling kregen evenals op de negen mannen die voor het eerst gedurende de tweede vijfjaars periode recidiveerde. Met andere woorden: men zou kunnen stellen dat achtentwintig mannen ervan geprofiteerd hebben, ofwel 6% van de oorspronkelijke 450 mannen aan wie de APEX-service werd aangeboden.

Zelfs dit bescheiden resultaat kan worden aangevochten met de stelling dat veel van deze mannen niet opnieuw zouden zijn veroordeeld ook indien APEX niet ten tonele was

verschenen. Dit punt wordt versterkt door het feit dat deze mannen in een categorie vallen die waarschijnlijk niet kan worden beschouwd als die met het grootste risico op recidive.

Aan de andere kant is er het gevaar totaal ten onder te gaan in recidive-cijfers, want APEX kan overtuigend aantonen dat het mannen aan werk heeft geholpen die anders voor een langere periode werkloos zouden zijn gebleven, misschien wel voor altijd.

Onder de negen mannen die langer dan een jaar in de APEX-baan bleven (en van wie er geen enkele opnieuw werd veroordeeld) waren enige sterke staaltjes van succesvolle arbeidsbemiddeling.

a) Een 49-jarige architect met vier veroordelingen voor oplichting en homoseksuele delicten. Na een vonnis acht jaar geleden was hij aan lager wal geraakt. Een plaatselijke overheid hielp hem, door erkenning van zijn kwaliteiten, terug in de maatschappij, waarbij meerdere organisaties werden ingeschakeld.

b) Een 54-jarige scheepsmachinist die na te zijn afgezwaaid uit de koopvaardij nooit echt zijn draai had gevonden in de burgermaatschappij, en drie keer veroordeeld was wegens fraude.

De laatste veroordeling resulteerde in zes maanden gevangenisstraf. Voor hem werd een baan gevonden als sanitair installateur.

c) Een 39-jarige steensjower die acht veroordelingen over een periode van 20 jaar achter de rug had voor inbraak, diefstal en bedreiging, zodat nauwelijks sprake was van een gunstige prognose. Een sympathieke werkgever in de bouw was bereid zijn vakbekwaamheid te testen; na een jaar was ieder nog tevreden en de man was nog niet opnieuw veroordeeld. Niemand kan ontkennen dat dit opvallende plaatsingen waren. Het is echter ontmoedigend te bedenken dat dit in het huidige economische klimaat vrijwel zeker niet gebeurd zou zijn. Zowel bij de plaatselijke overheid als in de bouw is sprake van een recessie en het is zeer onwaarschijnlijk dat er voor een dergelijk verlicht plaatsingsbeleid nog ruimte kan zijn.

Discussie en conclusies

Het onderzoek betreft de follow-up over een periode van tien jaar, van drieënzestig mannen

die direct na hun ontslag uit de gevangenis door een hierin gespecialiseerde dienst aan een baan werden geholpen. Aanspraken op beïnvloeding van recidivecijfers moeten zeer bescheiden worden gehanteerd, want op zijn gunstigst hadden achtentwintig mannen (of 6% van de 450 aan wie de APEX-service was aangeboden) baat bij de tussenkomst van deze organisatie. Opmerkelijk zijn de negen mannen die na een jaar nog in de APEX-baan werkten en waarvan niet één opnieuw werd veroordeeld gedurende de follow-up periode. Zoals uit de drie aangehaalde voorbeelden duidelijk blijkt omvat deze groep mannen waarbij een gunstig resultaat nauwelijks kon worden verwacht. Wel moet de nadruk vallen op het vinden van werk dat overeenkomt met aanwezige vaardigheden, want eenvoudige handenarbeid kán alleen maar het toch al geschonden zelf-respect nog meer ondermijnen. Dit punt raakt de kern van de meeste pogingen om werk voor ex-delinquenten te vinden. De algemene tendens is om het eerste de beste baantje te zoeken in het geloof dat de ex-gevangene deze eerste baan kan gebruiken als opstapje voor ander en misschien werk van een hoger niveau. Hierdoor kunnen uiteraard meer delinquenten worden geholpen. Deze studie roept echter de vraag op of deze benadering op de lange duur wel resultaat oplevert. In feite suggereren de resultaten van deze follow-up dat degenen die slechts kort in de APEX-baan verbleven zelden één of andere overgang maakten, behalve dan terug naar de criminaliteit.

Dit duidt erop dat een nazorg-organisatie werk moet zoeken dat passend is bij de vaardigheden van de cliënt. Wanneer de organisatie succes heeft kan de ex-gevangene duidelijk zien dat er een kans is de benedenwaartse spiraal te doorbreken. Iedere andere benadering kan zijn inzicht versterken dat hij het 'point of no return' heeft bereikt. Indien iemand noodgedwongen werk moet aannemen dat beneden zijn capaciteiten ligt, kan het wenselijk zijn om hem dit soort werk zelf te laten zoeken want dan zal de ex-gevangene minder de neiging hebben deze gelegenheid om aan het werk te gaan 'weg te gooien'. Onjuiste plaatsingen kunnen op de korte

termijn succes hebben voor de ex-delinquent en de organisatie, maar op de langere duur zal geen van beide hiermee geholpen zijn. Het kan niet ontkend worden dat het plaatsen van ex-delinquenten een lange, moeilijke en tijdrovende zaak is. Soothill (1976) laat zien dat er bij pogingen om 474 plegers van witteboorden criminaliteit aan werk te helpen, 17.450 brieven zijn geschreven en 1125 telefoontjes met werkgevers zijn gevoerd om te proberen deze mensen te plaatsen. Van de 173 die door APEX geplaatst werden waren er na drie maanden nog 123 (71%) in dezelfde baan terwijl 80 (46%) er na een jaar nog waren. Ontegenzeggelijk zijn dit hoge percentages en zij duiden aan dat de APEX-cliënten een hoge dunk hebben van het werk dat door deze organisatie voor hen is gevonden. Door werk te verschaffen dat de moeite waard is in de perceptie van de cliënten, is er misschien een mogelijkheid dat hij/zij afgehouden wordt van verdere criminele activiteiten.

De waarschijnlijkheid dat het vinden van geschikt werk bijzonder gunstig kan zijn voor delinquenten met een 'medium risk' op recidive krijgt steun in de literatuur. In een Deens onderzoek hebben Berntsen en Christiansen (1965) naar voren gebracht dat 'socio-psychologisch georiënteerde ondersteuningstherapie' gecombineerd met betrekkelijk uitgebreide welzijnsmaatregelen voorwaarden schept welke leiden tot significant lager recidivisme dan de traditionele behandeling van Deense kort-veroordeelden. In hun follow-up onderzoek, op het moment dat alle gevangenen gelegenheid hadden gehad om tenminste zes jaar in vrijheid te verblijven, had 41% van de experimentele groep opnieuw gevangeniservaring gehad vergeleken met 58% van de controlegroep.

Opvallend is, dat Berntsen en Christiansen opmerken dat 'de minst crimineel geladen categorieën, waar het percentage recidivisme laag was, weinig of niet van het project hebben geprofiteerd en dat de behandeling het grootste effect had op een midden-groep waarvan het verleden betrekkelijk zwaar crimineel geladen was'.

Onderzoekresultaten zijn zelden afdoende, maar het onderhavige onderzoek suggereert,

hoewel het over het geheel wat ontmoedigend is, dat, wil het zoeken van banen als nazorgstrategie enig succes hebben, het zaak is banen te vinden die in overeenstemming zijn met de mogelijkheden van de delinquenten, in plaats van erop te hopen dat hij zelf deze overgang in een later stadium succesvol zal maken. Ten tweede: geslaagde plaatsing in een baan kan vooral gunstig zijn voor categorieën met een 'medium-risk' of, in termen van Berntsen en Christiansen, een midden-groep waarvan het verleden betrekkelijk zwaar crimineel geladen is.

Ex-gedetineerden bestrijden vooroordelen

Eerste resultaten van een onderzoek naar het effect van voorlichting door ex-gedetineerden

door drs. E. D. van de Gronden* en drs. W. B. Jeurgens*

1. Inleiding

Vanuit de idee dat er nog al wat vooroordelen bestaan over het plegen van strafbare feiten in het algemeen en over de bedrivers van het kwaad in het bijzonder, is in 1975 het Voorlichtingsproject Delinkwentie en Samenleving gestart. De initiatiefnemers van dit project zijn de Coornhert-Liga, Humanitas, de Belangengroepering Wetsovertreders (BWO) en de Sectie Voorlichting van de Vereniging van Reklasseringsinstellingen (VvRi).

42

In de voorlichting spelen ex-gedetineerden een belangrijke rol. Zij treden steeds zelf op tijdens de voorlichting. Als regel doen zij dit samen met vakmensen uit het strafrechtelijk veld, zoals advocaten, reclasseerders en politiefunctionarissen. Dit gezamenlijk optreden is er op gericht om eenzijdigheid in de presentatie te vermijden.

Om enig inzicht te krijgen op de resultaten van de voorlichting heeft het Instituut voor Sociaal Beleidsonderzoek in opdracht van Humanitas een onderzoek ingesteld naar de effecten van de voorlichting.

In dit artikel wordt de opzet van het onderzoek besproken en worden de eerste resultaten gepresenteerd. Eerst wordt nu het doel van de voorlichting beschreven en gaan we kort in op de rol van de ex-gedetineerde in het voorlichtingsproject.

2. Doel van het voorlichtingsproject

De bedoeling van het project is om voorlichting te geven aan groepen in de samenleving

* Verbonden aan het Instituut voor Sociaal Beleidsonderzoek te 's-Gravenhage.

teneinde hun mening en houding tegenover wetsovertreders zodanig te veranderen, dat zij hun denken en handelen in de toekomst minder door vooroordelen zullen laten leiden. Naast deze voorlichtingsdoelstelling kent het project ook een 'doorstromingsdoelstelling' voor de 'ex-gedetineerde voorlichter'.

Om te voorkomen dat de voorlichter op den duur verstrikt raakt in zijn voorlichtingsrol, kan hij na verloop van tijd meer organisatorische taken binnen het project krijgen (interne doorstroming) ofwel het project verlaten (externe doorstroming). Ex-gedetineerde voorlichters die het brengen tot 'coördinator' hebben goede kansen op aansluiting op de arbeidsmarkt, omdat zij door hun werk bij het project arbeidservaring opdoen. In het navolgende gaan we voorbij aan de doorstromingseffecten van het project en concentreren we ons op de voorlichting.

Alvorens in te gaan op het onderzoek volgt een korte beschrijving van de rol van ex-gedetineerden in het voorlichtingsproject.

3. De ex-gedetineerden in het project

De keuze voor de centrale positie van ex-gedetineerden in het project werd vooral bepaald door bevindingen elders die erop wijzen dat de kans dat mensen hun vooroordelen 'prijs geven' het grootst is, indien zij rechtstreeks geconfronteerd worden met degenen die het doelwit van die vooroordelen zijn. Vooral de ervaringen van de vereniging C.O.C. en de Stichting Pandora, die al langere tijd voorlichtingen organiseren waarin respectievelijk homofielen en ex-psychiatrische patiënten optreden, wijzen in die richting.

In de begeleidende brochure bij het voorlichtingsproject wordt over de informatie-overdracht gesteld dat 'het met de meeste informatie zo is, dat die niet te vatten is in feitelijke vragen en antwoorden. (Het) gaat het om persoonlijke indrukken, gevoelens en meningen. Hoe beleeft iemand een gevangenisstraf? Helpt gevangenisstraf? Wordt er niet te laag gestraft? Wat voor alternatieven zijn er voor gevangenisstraf? Hoeveel kans is er, dat iemand in herhaling valt'?

Op dergelijke vragen geven de voorlichters hun mening en hun visie en wel op basis van de

ervaringen die zij hebben opgedaan, hetzij als strafrechtelijk veroordeelde, hetzij vanuit een werkring in het strafrechtelijke veld.

4. Het onderzoek

Het onderzoek is er op gericht de effecten van de voorlichting te meten.

Met de informatie-overdracht tijdens de voorlichting hoopt men een 'herijkingsproces' op gang te brengen van de in de groep levende (voor-)oordelen.

De waargenomen verandering in kennis en mening over criminaliteit is maatgevend voor het succes van de voorlichting. De voorlichtingsprogramma's worden vooral gegeven aan leerlingen van het voortgezet onderwijs, veelal in het kader van het vak maatschappijleer. Daarnaast wordt voorlichting gegeven aan instellingen voor vormingswerk. In de meeste gevallen beslaat de voorlichting een periode van vier weken waarin elke week een dagdeel voor die voorlichting wordt gebruikt. Bij de aanvang van dit onderzoek, november 1981, werd voorlichting gegeven op scholen in de drie noordelijke provincies en in Noord- en Zuid-Holland.

44

Onderzoeksopzet

In november is op een beperkt aantal scholen en een vormingscentrum in Noord- en Zuid-Holland een evaluatie-onderzoek gestart. Daarvoor is een (geprecodeerde) vragenlijst met twee antwoordmogelijkheden gemaakt, waarmee het niveau van kennis over aanhouding, strafrecht en gevangeniswezen onder de scholieren kan worden vastgesteld. Op een veertiental items kon worden geantwoord met juist of onjuist.

Enkele van deze items luiden:

- De Officier van Justitie moet bewijzen of de verdachte schuldig is en eist een bepaalde straf.
- Als je in een zogenaamde 'open' gevangenis je straf uitzit, werk je overdag gewoon bij een baas en mag je ieder weekend naar huis.

Om vast te stellen in hoeverre de voorlichting kennisverhogend heeft gewerkt zijn deze items zowel voor als na de voorlichting aan de scholieren voorgelegd. Tussen voor- en nameting ligt ongeveer een maand, namelijk de duur

van het voorlichtingsprogramma.

De vermeerdering van kennis is in zoverre een doelstelling dat enig inzicht in een aantal facetten van de aanhouding, het strafrecht en het gevangeniswezen een voorwaarde is om dieper in te kunnen gaan op de (voor-)oordelen daarover. Met andere woorden je moet weten waar je over praat.

Om de mening van de scholieren tegenover ex-gedetineerden te kunnen vaststellen is daarnaast een lijst met een twaalftal uitspraken voorgelegd. De leerlingen werd gevraagd om aan te geven in hoeverre zij het met een bepaalde uitspraak eens of oneens waren of er geen mening over hadden.

Twee voorbeelden van deze uitspraken:

- Gevangenisstraf heeft doorgaans een gunstige invloed op de veroordeelde.
- Het is terecht dat sommige bedrijven geen mensen in dienst willen nemen die een misdrijf hebben gepleegd.

45

Ook deze uitspraken werden zowel in een voor- als in een nameting voorgelegd om zicht te krijgen op omvang en richting van de verandering in mening.

Februari 1982 waren deze voor- en nameting afgerond. De bedoeling is om over ongeveer vier maanden nogmaals een meting te doen om na te gaan of, en wat de effecten van het voorlichtingsproject op langere termijn zijn. De voormeting en deze tweede nameting worden ook afgenomen bij een vergelijkbare groep scholieren die niet aan het voorlichtingsproject heeft deelgenomen. De reden daarvoor is dat andere effecten dan die van de voorlichting onder controle moeten worden gehouden. De analyse van de resultaten van de voormeting geven een beeld van kennis en mening over (ex-)gedetineerden onder de scholieren. De eerste analyse van de resultaten van de nameting geeft informatie over omvang en richting van de opgetreden verschuivingen.

Resultaten van de voormeting

In totaal deden 104 scholieren mee aan het onderzoek. Van de antwoorden op de kennis-items werd een somscore berekend. Dat wil

zeggen dat de afzonderlijke scores op de voorgelegde uitspraken bij elkaar opgeteld werden. Alle juist gegeven antwoorden kregen de score 1, alle onjuiste antwoorden de score 2. Vóór de berekening van de somscore werden de niet-discriminerende items (3), dat wil zeggen items die vrijwel idereen hetzelfde beantwoordde, weggelaten.

Bijna 50% had een hoog tot zeer hoog niveau van kennis. Ongeveer 33% beantwoordde ruim de helft van de vragen goed, terwijl 17% minder dan de helft van de vragen goed beantwoordde.

Wanneer we bekijken waarover de kennis vooral goed was dan blijkt dat over het algemeen de kennis over strafrecht te betreffen. Zo wist ruim driekwart van de ondervraagden dat bij een voorwaardelijke gevangenisstraf die straf niet uitgezeten hoeft te worden als men zich houdt aan de door de rechter opgelegde voorwaarden.

46

Kennis over de reclassering bleek daarentegen gering.

Slechts een enkeling wist bijvoorbeeld dat de reclassering zich niet bezig houdt met het vinden van huisvesting en werk voor ex-gedetineerden.

Wanneer we kijken naar de kennis over opsporing en aanhouding door de politie, dan blijkt dat tweederde van de leerlingen wist dat het onjuist is dat op alle vragen de waarheid moet worden gezegd als de politie je voor verhoor heeft meegenomen naar het bureau.

Evenals bij de kennisitems werd voor de meningsitems een totaalscore berekend, ook hier pas na verwijdering van een aantal (4) niet-discriminerende uitspraken. Mensen die te kennen gaven het eens te zijn met een voor ex-gedetineerden positieve uitspraak, kregen de score 1. Leerlingen die zich in die zin negatief uitten kregen score 2. Leerlingen die aangaven geen mening te hebben kregen score 3. In dit geval is per leerling bekeken wat de verhouding was tussen alle scores. Op basis van deze evaluatie werden de leerlingen ingedeeld in 3 groepen.

De helft van de leerlingen reageerde positief, 14% reageerde overwegend negatief en 36%

gaf te kennen geen overwegend negatieve of positieve mening te hebben. Een groep van 52 leerlingen had een sterk uitgesproken mening: 64% was bijzonder positief en 10% bijzonder negatief en 26% gaf consequent te kennen geen mening te hebben.

Uit de analyse van de eerste resultaten blijkt dat er geen samenhang bestaat tussen het niveau van kennis waarover iemand beschikt en zijn mening over (ex-)gedetineerden. Het is bijvoorbeeld niet zo dat het aantal leerlingen met weinig kennis (17%) dezelfde leerlingen zouden zijn die een minder positieve mening (14%) over (ex-)gedetineerden zouden hebben. Met andere woorden, weinig kennis genereert geen negatieve mening. Omgekeerd geldt dat een hoog kennisniveau niet een positieve mening impliceert.

47

Wij zijn ook nagegaan in hoeverre bepaalde achtergrondkenmerken een rol spelen. Zowel schooltype (H.A.V.O., M.A.V.O. en een centrum voor Vormingswerk) als leeftijd bleken geen discriminerende variabelen te zijn. Dat betekent dat de antwoordpatronen geen samenhang vertonen met schooltype en leeftijd.

Resultaten van de eerste nameting

Evenals bij de voormeting werd bij de nameting een somscore berekend op basis van de antwoorden op de kennisitems. Ruim driekwart van de leerlingen blijkt dan een hoog tot zeer hoog niveau van kennis te hebben (was 50%). Ongeveer een kwart van de leerlingen beantwoordde ruim de helft van de vragen goed (was 33%).

Niemand beantwoordde minder dan de helft van de vragen goed (was 17%).

De somscore van de voor- en nameting verschilden significant van elkaar: de kans dat dit verschil op toeval berust is kleiner dan 5%.

In tabel 1 wordt voor een drietal kennisitems geïllustreerd welke veranderingen tussen voor- en nameting zijn opgetreden.

Tabel 1. Score in procenten bij voor- en nameting voor het item:

a. Als de politie je voor verhoor heeft meegenomen

naar het bureau ben je verplicht op alle vragen de waarheid te zeggen.

	voormeting	nameting
juist	35,3%	16,8%
*onjuist	64,7%	83,2%
totaal	100 %	100 %

(n = 104) sign. niveau = .00

b. Als je een voorwaardelijke gevangenisstraf krijgt, hoef je die straf niet uit te zitten als je je aan de door de rechter opgelegde voorwaarden houdt.

	voormeting	nameting
*juist	77,5%	96,1%
onjuist	22,5%	3,9%
totaal	100 %	100 %

(n = 104) sign. niveau = .00

48

c. De hoofdtaak van de reclassering is om mensen die uit de gevangenis komen te helpen met het vinden van huisvesting en werk.

	voormeting	nameting
juist	83,2%	61,4%
*onjuist	16,8%	38,6%
totaal	100 %	100 %

(n = 104) sign. niveau = .00

Opmerking: Het kennisniveau over de activiteiten van de reclassering blijft, relatief gezien, achter bij de kennis over andere facetten van misdaad en straf.

Ook de totaal-score op de meningsitems veranderde statistisch significant. Nu blijkt driekwart van de leerlingen een overwegend positieve mening ten opzichte van (ex-)gedetineerden te hebben (was 50%). Het aantal leerlingen met een overwegend negatieve mening blijft ongeveer gelijk (16%, was 14%), terwijl het aantal leerlingen met noch een positieve noch een negatieve mening is teruggelopen van 36 naar 6%. Een groep van 71 leerlingen had een sterk uitgesproken mening

* Correcte antwoord.

(dat waren er 52) waarvan 94% (was 64%) bijzonder positief en 6% (was 10%) bijzonder negatief waren. Leerlingen die de kwalificatie 'geen mening' gaven, komen in deze groep niet meer voor (was 26%). Ook hier is de kans dat het verschil tussen voor- en nameting op toeval berust minder dan 5%.

Ook voor de meningsitems illustreren we met drie voorbeelden het verschil in score tussen voor- en nameting (zie tabel 2).

Tabel 2. Score in percenten bij voor- en nameting voor het item:

a. De bevoegdheden van de politie in Nederland zouden uitgebreid moeten worden.

	voormeting	nameting
mee eens	39,8%	28,7%
*mee oneens	35 %	54,5%
geen mening	25,2%	16,8%
totaal	100 %	100 %

(n = 104) sign. niveau = .02

b. Dat iemand na verloop van tijd weer een misdrijf pleegt komt omdat zij/hij weinig steun en aandacht krijgt van haar/zijn medemensen.

	voormeting	nameting
*mee eens	48,1%	69,3%
mee oneens	15,4%	16,8%
geen mening	36,5%	13,9%
totaal	100 %	100 %

(n = 104) sign. niveau = .02

c. De beste manier om misdaad te bestrijden is meer politie in te zetten.

	voormeting	nameting
mee eens	34,6%	18 %
*mee oneens	50 %	75 %
geen mening	15,4%	7 %
totaal	100 %	100 %

(n = 104) sign. niveau = .02

* Representeert een positieve mening; zo gaan we er bijvoorbeeld vanuit dat het inzetten van meer politie niet de beste oplossing is ter bestrijding van misdaad. Een 'mee oneens'-kwalificatie wordt dan ook als een 'positieve' mening geïnterpreteerd.

Evenals bij de voormeting zien we ook bij de eerste nameting dat er geen samenhang bestaat tussen het niveau van kennis en de mening over (ex-)gedetineerden.

Wederom bleek er geen invloed uit te gaan van achtergrondskennmerken als schooltype en leeftijd op de antwoorden van de leerlingen.

5. Samenvatting en enige voorlopige conclusies

Het project Delinquentie en Samenleving verzorgt voorlichting, vooral op scholen, met het doel om de mening over (ex-)gedetineerden in gunstige zin te veranderen. Een evaluatieonderzoek begeleidt sinds kort dit project. In het voorafgaande is verslag gedaan van de eerste fase van dit onderzoek. Voor de start van het project werd vastgesteld hoe groot de kennis was over 'misdad en straf' en hoe de mening over (ex-)gedetineerden was.

De voorlichters werden in het algemeen geconfronteerd met goed geïnformeerde leerlingen.

50

Naast een omvangrijke groep van leerlingen met een positieve mening, 50%, valt de grote groep leerlingen op die geen overwegend positieve of negatieve mening blijkt te hebben, namelijk 36%.

Uit een meting na het project blijkt dat voorlichting met name bij deze groep een verandering in positieve zin heeft gestimuleerd (36% werd 6%).

Pas na een tweede meting (over 4 maanden) zal blijken hoe duurzaam de waargenomen veranderingen zijn.

Omdat kennis en mening — zowel in voor- en nameting — geen samenhang bleken te vertonen, kan men concluderen dat meningsverandering in positieve zin niet door kennisvermeerdering wordt bepaald. Gezien dit feit, is het de vraag of in een voorlichtingsproject als dit het nastreven van kennisvermeerdering een belangrijke plaats moet innemen.

In de eindrapportage van het onderzoek (na de laatste meting over 4 maanden) zal worden ingegaan op andere variabelen die mogelijk een rol hebben gespeeld bij de waargenomen meningsverandering zoals bijvoorbeeld de ex-gedetineerde als voorlichter. Dan zal eveneens

een verantwoording worden gegeven van de methode van onderzoek en van de uitgevoerde analyses.

Het perfecte misdrijf*

Een onderzoek naar het verschijnsel 'tanken zonder betalen'

door S. L. Brodsky, M. L. Bernatz en
W. B. Beidleman

In Amerika werkt meer dan de helft van de benzinestations volgens het 'self-service' systeem. Dit stelt pompbedienden en politie voor nieuwe problemen: een toenemend aantal mensen rijdt weg zonder te betalen. Tot nog toe is dit verschijnsel niet nader onderzocht. Aangezien het veel overeenkomsten vertoont met winkeldiefstal, zullen we het in eerste instantie binnen die algemene context bekijken.

52

Winkeldiefstal is op twee manieren geclassificeerd. Geis (1974) noemt het een nevenmisdrijf en Ross (1961) noemt het een volksmisdrijf. Onder nevenmisdrijven verstaan we die misdrijven, welke gepleegd worden door mensen die zichzelf niet als misdadiger beschouwen, die ook door de samenleving niet als zodanig gezien worden en overwegend andere inkomstenbronnen hebben. Ook volksmisdrijven worden noch door de daders zelf, noch door het publiek in zijn algemeenheid, als misdadig beschouwd, ook al worden ze op grote schaal gepleegd en kosten ze de gemeenschap veel geld.

Er is onderzoek gedaan naar enkele psychologische en maatschappelijke aspecten van winkeldiefstal. Daarbij vonden Steffensmeier en Steffensmeier (1976), dat weliswaar de meerderheid van het publiek (65%) winkeldiefstal als een misdrijf beschouwt maar dat slechts weinigen (15%) vinden dat deze mensen ver-

* Dit is een verkorte weergave van: The perfect crime; an investigation of the gasoline station drive-away.

In: British Journal of Criminology, 21e jrg., nr. 4, oktober 1981, blz. 350-357.

volgd zouden moeten worden. Een grote tolerantie voor het verschijnsel komt ook naar voren bij het bedrijfsleven, waar men het slechts een onbeduidend verschijnsel vindt, 'een noodzakelijk kwaad' (Blankenburger, 1976). Van oudsher is de zakenwereld om tal van redenen meer geïnteresseerd geweest in terug-gave dan in vergelding. Vervolging kost niet alleen tijd en geld, maar berokkent ook vaak schade aan het image van een bedrijf. De huidige ethiek en denkbeelden over rechtvaardigheid zijn gebaseerd op het begrip 'persoonlijk slachtoffer'. Er zijn dan ook geen specifieke regels voor de relatie tussen een individu en grote corporaties. Voegen we daar nog aan toe, dat misdrijven tegen 'bureaucratiën' vaak weinig zichtbaar zijn, dat het grote publiek een dergelijke overtreder niet misdadig vindt en dat grote bedrijven nogal impopulair zijn, dan hoeft het ons niet te verwonderen dat het bedrijf als een onpersoonlijke ongeïnteresseerde grootmacht gezien wordt bij de vervolging van individuele winkeldieven (Smigel en Ross, 1970). Doordat bedrijven er nogal voor terugschikken om tot vervolging van winkeldieven over te gaan, is het risico van vervolging voor dit misdrijf aanzienlijk gereduceerd (Blankenburger, 1970). Maar deze geringe risico's hebben op hun beurt weer tot gevolg, dat mensen makkelijker tot winkeldiefstal zullen overgaan. Krout (1976) b.v. kwam bij een onderzoek onder studenten tot de bevinding, dat de beslissing tot diefstal o.a. in belangrijke mate bepaald werd door de geringe risico's die er aan verbonden waren. Als we er dus van uit gaan, dat het verschijnsel 'tanken zonder betalen' erg lijkt op winkeldiefstal, dan zouden we ook kunnen verwachten dat dezelfde psychologische en maatschappelijke processen er aan ten grondslag liggen. Zelfs past het stelen van benzine nog beter in dit perspectief, aangezien de oliemaatschappijen in het huidige maatschappelijke klimaat overwegend als ongevoelige en opportunistische monstercorporaties gezien worden. Toch zijn er ook enkele belangrijke verschillen. Allereerst biedt het self-service karakter van het benzinstation meer mogelijkheden tot ontsnappen dan de doorsnee winkeldief heeft. Vervolgens wordt het produkt in

kwestie, benzine, beschouwd als een noodzakelijk artikel waarvan de prijs op onjuiste gronden te sterk is gestegen. En tenslotte wordt dit soort misdrijf in de hand gewerkt door de onpersoonlijke, anonieme, sfeer op benzinstations waar ieder strikt gescheiden van anderen opereert.

In het onderhavige rapport worden drie voorlopige studies over het onderwerp gepresenteerd, en wel een onderzoek naar ervaringen en waarnemingen van pompbedienden, van oliemaatschappijen en van studenten.

De pompbedienden

46 Pompbedienden in de plaatsen Tuscaloosa en Birmingham (Alabama, U.S.A.) kregen tijdens hun werk een vragenlijst met betrekking tot het onderwerp voorgelegd. Bovendien werd geregistreerd om wat voor type station het ging, of er ontsnappingswegen waren en de toegankelijkheid daarvan, de verlichting en andere aspecten van de fysieke structuur.

54

Bovendien werd er een subjectief oordeel gegeven over de angst, boosheid, gevoelens van betrokkenheid en persoonlijke verantwoordelijkheid van de bediende.

Als meest verbazingwekkend en eensluidend gegeven kwam naar voren, dat dit misdrijf steeds met succes volvoerd kon worden. Van alle duizenden gevallen die vermeld werden werd slechts één individu gegrepen en vervolgd. Bovendien werd die zaak ook nog geseponeerd wegens gebrek aan bewijs. Voor het overige werden er geen arrestaties vermeld. De meeste pompbedienden hadden dan ook het gevoel, dat er weinig aan te doen viel zodra de klant het station verlaten had.

Over de rol die de politie hierin eventueel kon spelen maakten de pompbedienden zich geen illusies. Over het algemeen werd er geen rapport uitgebracht bij de politie, ook al had men het nummer en een beschrijving van de auto. In de ene plaats kwam de politie zelden opdagen om nader onderzoek te doen. In de andere kwam ze wel, maar deed verder praktisch niets. De daders hadden dus in meer dan 99% van de gevallen succes.

Deze gegevens komen overeen met de ervaringen van een oudere politie-ambtenaar die belast was met dit soort zaken. Volgens hem

werd de informatie van de pompbedienden alleen maar doorgegeven aan de patrouillewagens die op dat moment dienst deden. De gegevens werden niet aan de volgende dienst doorgegeven, tenzij er een officiële aanklacht werd ingediend. Maar zelfs als het nummer bekend was en de auto gevonden kon worden, kon er alleen tot arrestatie overgegaan worden als de persoon in kwestie de diefstal bekende. Tenzij de pompbediende de bestuurder kon identificeren, kon men niet bewijzen dat de eigenaar van de auto degene was die het misdrijf gepleegd had. Voor zover deze politieambtenaar wist, was er in die plaats nog nooit iemand vervolgd voor een dergelijk misdrijf. Hooguit kreeg men het voor elkaar, dat iemand terugging om zijn benzine te betalen. Volgens de pompbedienden ging het meestal om groepjes, vaak zwarte jongeren. Gewoonlijk gebeurde het tijdens spitsuren of 's avonds en werd er voor 1, 2 of 3 dollar gestolen. De enkele keren, dat het om meer dan 15 dollar ging, stonden hen nog zeer helder voor de geest.

De automobilisten bedienden zich van verschillende tactieken, variërend van eenvoudig weggrijden tot ingewikkelde afleidingsmanoeuvres. Soms werd er getankt onder dekking van een grote vrachtwagen die een kleinere wagen aan het oog van de bediende onttrok. Een andere tactiek werd vooral toegepast in benzinestations waaraan ook een winkel verbonden was. De bediende werd dan afgeleid door iemand die wat kwam kopen of een praatje maakte, terwijl een ander in de tussentijd tankte en wegreed.

De pompbedienden waren er vooral op gericht om het geld terug te krijgen. Meestal werd de schade van hun loon afgetrokken, uitgaande van de veronderstelling dat de meldingen over weggrijden zonder te betalen dikwijls een truc waren om geld te kunnen verduisteren. Ook al werd er iemand opgepakt, dan nog waren de bedienden niet geïnteresseerd in een officiële vervolging.

Uit een kwantitatieve analyse kwam als belangrijkste gegeven naar voren, dat deze incidenten het meest voorkomen bij benzinestations, waar de pompbediende in een afgesloten hokje zit. Bij benzinestations zonder

een dergelijke afgezonderde ruimte wordt het minst vaak weggereden zonder betalen. Dit hoeft geen causale relatie in te houden. Het is dus met andere woorden evengoed mogelijk, dat het veelvuldig voorkomen van bedoeld verschijnsel tot de bouw van afgezonderde hokjes heeft geleid als dat de aanwezigheid van aparte hokjes het tanken zonder betalen in de hand werkte.

De oliemaatschappijen

In de volgende fase van het onderzoek werd gekeken naar de visie van de grote oliemaatschappijen op het verschijnsel. Naar 17 grote maatschappijen werd een brief verstuurd, van 9 werd antwoord ontvangen.

Vijf maatschappijen berichtten, dat het verschijnsel niet veel voorkwam en dat de meeste klanten gewoon betaalden. Enkelen zeiden, dat ze er weinig over wisten omdat hun

dealers een onafhankelijke positie hadden. Vier maatschappijen zagen het verschijnsel als een probleem waar ze ook iets aan trachtten te doen. Daarbij bleek het wel vaak moeilijk om een onderscheid te maken tussen de echte gevallen en die waarbij de pompbediende een verkeerde voorstelling van zaken gaf om zichzelf te kunnen verrijken. Velen waren van mening, dat de aanwezigheid van een bediende op het pompstation voldoende afschrikt. Anderen dachten, dat er meer ingrijpende voorzieningen nodig waren. De meeste maatschappijen verlangden van de bediende dat hij gegevens over de auto en de bestuurder aan de politie doorgaf.

De studenten

In de derde fase van het onderzoek werd de mening gevraagd van studenten als mogelijke daders. 51 Psychologiestudenten kregen een vragenlijst over dit onderwerp te beantwoorden, 21 mannen en 30 vrouwen. Van hen gaf 8% te kennen, dat ze wel eens met opzet zonder betalen weggereden waren bij een benzinestation; 11% had wel eens bij zo iemand in de auto gezeten; en 14% was wel eens per ongeluk weggereden.

20% Gaf aan, dat zij het wel eens zouden doen als zij zeker wisten dat je er niet voor gepakt kon worden. Als de kans daarop 50% zou zijn,

zou niemand het doen. Hieruit kunnen we afleiden, dat het risico van betrappt te kunnen worden wel degelijk afschrikt. Maar als de gevolgen beperkt blijven tot het alsnog betalen van de benzine, dan zou 16% wegrijden zonder betalen. Drievierde van de respondenten vond dit geen ernstig misdrijf. Bijna de helft (48%) had het wel eens overwogen; 50% dacht dat het niet zo moeilijk zou zijn en 24% gaf te kennen dat dit gedrag hen tegenstond.

Bespreking van de resultaten

Het onderzochte verschijnsel verdient onze aandacht, omdat het hand in hand lijkt te gaan met het toenemend aantal zelfbedieningsstations. Het lijkt erop, dat er minder getankt zou worden zonder te betalen, als er meer persoonlijk bediend zou worden.

Dit misdrijf wordt, evenals winkeldiefstal, als nevenactiviteit gepleegd door mensen die zichzelf niet als misdadiger beschouwen en die hun inkomen en status aan niet-criminele activiteiten onttelen. Als de zaak niet ontdekt wordt, voelt men zich weinig schuldig. Evenmin bestempelt het grote publiek deze mensen als misdadigers, als ze gegrepen worden.

Het is ook heel goed mogelijk, dat in dit gedrag een bepaald algemeen gevoel ten aanzien van oliemaatschappijen en benzineprijzen tot uiting komt. De laatste jaren is de prijs van benzine veel sneller gestegen dan het inkomen. Het verschijnsel zou voor een deel toe te schrijven zijn aan deze negatieve attitude en aan het feit dat er relatief minder inkomen beschikbaar is voor benzine.

De effectiviteit van de momenteel meest gebruikte voorzorgsmaatregelen blijkt discutabel te zijn. Meestal gaat men er daarbij van uit, dat de pompbediende op alle klanten kan letten. In de praktijk wordt hij daarvan afgeleid; zodat de voorzorgsmaatregelen niet zo veel effect sorteren.

Er zijn wel preventiemethoden die effectiever gebleken zijn: pompen die op munten werken, een vooruitbetalingssysteem, het gebruik van slagbomen waarbij men de auto's langs de kassa leidt. Maar deze maatregelen hebben ook een schaduwkant. De klanten hebben een hekel aan dit soort stations vanwege de omslachtigheid en de algemene sfeer van wan-

trouwen die er hangt.

Kortom, men kan in dit verband van 'het perfecte misdrijf' spreken, omdat er weinig kans is op repercussies. Het gaat hier om kleine misdrijven, die louter als nevenactiviteit gepleegd worden. Niettemin dienen we ons te verdiepen in de achtergronden en de bestrijding ervan, aangezien hier blijkbaar een terrein braak ligt waar met succes illegaal gedrag tentoongespreid kan worden.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Gevangeniswezen
Reclassering
Kinderbescherming
Politie
Drugs

Uitleen van tijdschriften

Van de artikelen, die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan een kopie worden aangevraagd bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie, postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage, tel. 070-706553/55.

59

Algemeen

1

Veer, G. van der. *Wie helpt de homosexuele leerlingen?* Jeugd en samenleving, 11e jrg., nr. 11/12, november/december 1981, blz. 831-844 (N).

De situatie van de homosexuele leerling en leraar wordt beschreven aan de hand van een ontwikkelingspsychologische visie en een aantal interviews. Het bewustwordingsproces van deze leerlingen ontwikkelt zich van vage gedachten tot een actief besluit zichzelf als homosexueel te zien. De school draagt meestal weinig bij tot de identiteitsvorming van homofiele leerlingen; vooral door onwetendheid van degenen die de school bevolken. Homosexuele leraren manifesteren zich meestal niet als zodanig uit angst voor afwijzing door collega's of zelfs ontslag en bieden dus ook geen mogelijkheid tot identiteitsvorming. De schrijver zoekt oplossingen in het actief bestrijden van vooroordelen, die per leeftijdsgroep ook weer blijken te verschillen in mate van agressiviteit. Op de basisschool zou al begonnen moeten worden met de leerlingen vertrouwd te maken met homosexualiteit. Ook ligt hier een taak voor het landelijk emancipatie- en minderhedenbeleid. Met literatuuropgave.

Strafrecht en strafrechtspleging

2

Albrecht, H. J. *Alternativen zur Freiheitsstrafe: das Beispiel der Geldstrafe.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 6e jrg., nr. 5, oktober 1981, blz. 265–278 (BRD).

In dit artikel wordt verslag gedaan van de resultaten van een onderzoek naar 'Geldstrafe im System strafrechtlicher Sanktionierung'. Sinds 1969 is het wettelijk mogelijk om voor bepaalde delicten, waar een korte vrijheidsstraf op stond, deze om te zetten in een geldboete. Of het invoeren van de geldboete een succes is, is aan de hand van executie van de geldboete en in het bijzonder de executie van de vervangende hechtenis vanuit het oogpunt van speciale preventie gemeten in de deelstaat Baden-Württemberg. In 1972 (n = 1823) en 1975 (n = 451) zijn de volgende delictgroepen onderzocht: verkeers-, vermogensdelicten, mishandeling en de bijkomende straffen. Geconstateerd wordt dat de omzetting van korte vrijheidsstraffen in geldboetes een succes is, met name bij de groep verkeersdelicten. De preventieve werking van de geldboete of de korte vrijheidsstraf is afhankelijk van de sociaal-culturele achtergrond van de verdachte. Aangezien dit onder experimentele condities moeilijk te onderzoeken is, pleit de auteur voor een verdere voortzetting en verdieping van het theoretisch onderzoek op dit gebied.

Met literatuuropgave.

3

Andriessen, M. F. *Diversie, niet meer maar minder justitiële interventie.*

Delikt en delinkwent, 11e jrg., nr. 9, november 1981, blz. 750–755 (N).

In dit artikel gaat de auteur in op het fenomeen diversie binnen het jeugdstrafrechtbeleid in Nederland. Zo bestaat er een stroming die diversie niet als een alternatieve straf ziet, maar als hulpverlening voor jongeren in achterstandsituaties, als middel om hen een faire kans te geven ten opzichte van leeftijdsgenoten uit beter bedeelde milieus. De discriminatie die bij de politie, kinderbescherming en het justitieel apparaat ten aanzien van de kansarme groep bestaat dient door de diversie bestreden te worden. Deze definitie van diversie afkomstig van het Groningse hulpverleningscentrum RBS schijnt het echter te moeten afleggen tegen de justitiële op de V.S. georiënteerde versie van diversie. In deze visie behoort diversie tot een uitbreiding van de gebruikelijke justitiële afhandelingsmogelijkheden. In dit artikel geeft de auteur commentaar op deze diversiegedachte en tracht aan te geven wat naar haar inzien wel een gewenste ontwikkeling van de diversiegedachte dient te zijn, waarbij de justitiële hulpverlening dient te worden

teruggedrongen.
Met literatuuropgave.

4

Asseldonk, P. van *Witteboordencriminaliteit nieuw terrein voor strafrecht.*

Kri, 11e jrg., nr. 9, november 1981, blz. 20-22 (N).

61 De witteboordencriminaliteit, vroeger een elitair tijdverdrijf, is nu in de vorm van belastingfraude, declaratiedelicten en het verzwijgen van bijverdiensten tot de brede massa's doorgedrongen. De huidige elite heeft weer haar eigen misdadigheid: steekpenningen, milieuschandalen en bouwschandalen waarop politie en justitie tot op heden geen vat hebben. Geheel anders is het gesteld met het eerstgenoemde gedemocratiseerde type witteboordencriminaliteit. Men overweegt hier als afschrikwekkende en stigmatiserende sanctie de gevangenisstraf toe te gaan passen. Toen de overheid in het kader van Bestek '81 moest gaan bezuinigen kwam er meer aandacht voor misbruik en oneigenlijk gebruik van overheidsgeld. Door het rapport Van Bijsterveld, onderzoek van Drost e.a. en vele ISMO-rapporten werd duidelijk dat belastingfraude en misbruik van overheids gelden inderdaad gemeengoed is. Door geringe controle op dit alles is de pakkans zeer klein en zelfs wanneer men gepakt wordt komt men er in het ergste geval met een boete vanaf. De nieuwe misdadigheid neemt als gevolg hiervan alleen maar toe. Wetsverfijningen, het dichten van mazen in de wet moet hier soelaas brengen. Ook de geautomatiseerde bestanden met persoonlijke gegevens die bij diverse instanties aanwezig zijn zullen ten behoeve van een scherpere controle onderling uitgewisseld moeten kunnen worden. Merkbaar is dat de overheid zich bij opsporing en bestraffing van deze nieuwe misdadigheid steeds harder gaat opstellen zoals blijkt uit het formeren van 22 regionale fraudeteams, bestaande uit vertegenwoordigers van politie, justitie en diverse controlediensten.

5

Breed, J., en L. Verkleij. *Ter voorkoming van preventie.*

Ars Aequi, 30e jrg., nr. 11, december 1981, p. 675-684 (N).

In dit artikel gaan de auteurs nader in op een aantal problemen in de discussie rond het accepteren van preventieve vrijheidsbeneming als dwangmiddel ter handhaving van de openbare orde. Hierbij staat centraal het signaleren van risico's bij het mogelijk maken van preventieve vrijheidsbeneming. N.a.v. het gebeuren in Breda op 30 april 1981 en een blik op de politieke nasleep, wordt de juridische constructie van de aan de politie toegekende en bij de openbare ordehandhaving van belang zijnde bevoegdheden beschreven en beoordeeld, om meer zicht te krijgen

op m.n. de juridische problemen rond preventieve vrijheidsbeneming. Deze benadering wordt verder uitgewerkt bij de bespreking van de rechtsstaat en de openbare orde. Daarna worden de risico's bij gelijkblijvende en bij veranderde juridische regeling besproken. Tot slot stellen de auteurs dat niet de politie maar het bevoegd gezag in dergelijke kwesties aansprakelijk gesteld moet worden. Zij concluderen dat preventieve vrijheidsbeneming als dwangmiddel ter handhaving van de openbare orde, deze orde slechts nog meer kan verstoren.
Met literatuuropgave.

6

Drost, T. R. *Diversie als driestromenland*.
Delikt en delinkwent, 11e jrg., nr. 9, november 1981,
blz. 746-749 (N).

62

Dit artikel vormt een verslag van de discussie over diversie, welke plaatsvond op het NVK-congres Jeugdcriminaliteit, mei 1981. De auteur van dit artikel gaat met name in op de op het congres vertegenwoordigde verschillende stromingen met betrekking tot diversie. Enerzijds bestaat de stroming die de term diversie reserveert voor wat men ook wel de 'alternatieve afhandeling' noemt. Dit houdt in een aftakken uit het strafrechtelijke systeem onder alternatieve voorwaarden, zoals bijvoorbeeld maatschappelijke dienstverlening als onvoorwaardelijke straf. Deze stroming tilt niet zo zwaar aan de principiële bezwaren die aan het invoeren van diversie-sancties verbonden kunnen zijn. Een tweede stroming echter houdt hier wel degelijk rekening mee. Aanhangers van deze richting zijn van mening dat diversie-sancties toch een ongewenste uitbreiding van het strafrecht inhouden. De derde stroming moet van diversie in de zin van alternatieve sancties niets hebben, zeker niet met betrekking tot jeugdigen. Zij vrezen een forse uitbreiding van het kinderstrafrecht. Zij vinden dat het jeugdstrafrecht sterk gejuridiceerd moet worden. Te denken valt hierbij aan een afbouw van de taken van de Raad voor de Kinderbescherming en overheveling van de informatietaak naar de politie.

7

Hengelbrock, W. G. en P. A. J. Th. van Teeffelen.
Taakverdeling binnen de rechtbanken.
Trema exclusief 5, 4e jrg., november 1981.

Dit nummer van Trema is gewijd aan een klein enquête-onderzoek dat het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van justitie heeft verricht naar de mate, waarin rechters bij de arrondissementsrechtbanken in Nederland in gespecialiseerde kamers werkzaam zijn. Dit empirisch onderzoek vond plaats in het kader van werkzaamheden ten behoeve van de Commissie van Advies inzake werkwijze en normen arrondisse-

mentsrechtbanken en de Staatscommissie tot herziening van de rechterlijke organisatie. Het vormt een voorloper van het onderzoek dat het WODC thans in dit zelfde kader verricht. De onderwerpen specialisatie en unus rechtspraak zijn van groot belang in verband met de heroverweging van de collectieve uitgaven betreffende de organisatie van de rechtspraak.

De onderzoekers hebben getracht om het onderwerp specialisatie niet alleen te bezien vanuit het perspectief van de rechterlijke macht zelf, maar ook vanuit een bredere maatschappelijke context. Het begrip specialisatie is gekoppeld aan het werkverband, waarbinnen de rechter in de rechtbank werkt. Zo wordt er bezien of een rechter in één bepaalde kamer werkzaam is of dat hij tevens lid is van andere kamers. Uit het onderzoek blijkt onder meer dat men gespecialiseerde meervoudige kamers voornamelijk uitsluitend bij de grotere rechtbanken aantreft en dan vooral in de strafsector. Voor zover gespecialiseerde enkelvoudige kamers voorkomen bij de kleinere rechtbanken betreffen zij voornamelijk de specialisaties krachtens wettelijk voorschrift, zoals kinderrechter en rechter-commissaris in strafzaken.

63

8

Hoens, J. *De strafrechtelijke bestrijding van rassendiscriminatie.*

Ars Aequi, 30e jrg., nr. 10, november 1981, blz. 547-557 (N).

De auteur bekijkt in dit artikel in hoeverre de Nederlandse samenleving juridisch het verbod om naar ras te discrimineren heeft erkend. Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie, de goedkeurings- en uitvoeringswet, voortvloeiend uit het verdrag en de recente wijziging van art. 429 quater Sr. worden besproken. Dit doet de auteur door aan te geven wat de verboden inhouden en welke handelingen worden verboden. Vervolgens gaat hij na hoever deze verboden gaan en hoe deze verboden worden gehandhaafd. In Nederland wordt het verbod om naar ras te discrimineren voor het grootste gedeelte vorm gegeven in het strafrecht. Een nadeel hiervan is dat slachtoffers afhankelijk zijn van het strafrechtelijk apparaat. De auteur pleit voor een positieve houding van de strafrechtelijke instanties tegenover de slachtoffers. Hij denkt hierbij naast een actief opsporings- en vervolgingsbeleid aan een gedurfd opsporings- en vervolgingsbeleid. Ook de rechter zal zich positief dienen op te stellen tegenover het slachtoffer en deze de ruimte moeten bieden voor een civiele vordering. Een voordeel hiervan is dat het zich bij uitstek leent voor de toepassing van discriminatieverboden in internationale verdragen. De auteur spreekt de hoop uit dat de terughoudendheid van de Nederlandse rechters in het toepassen van het internationaalrechtelijk discriminatieverbod in de toekomst zal veranderen. Met literatuuropgave.

Rittenmeyer S. D. *Of battered wives, self-defense and double standards of justice.*

Journal of criminal justice, 9e jrg., nr. 5, 1981, blz. 389-395 (USA).

64

Als uitwas van de feministische beweging en de daarmee gepaard gaande onthullingen over mishandeling door echtgenoten in de USA is volgens de auteur een nieuwe trend ontstaan in de strafrechtelijke jurisprudentie. Populair gezegd is dit de nieuwe verdediging gebaseerd op het mishandelde-vrouwen-syndroom. In toenemende mate beroepen mishandelde vrouwen die hun mannen vermoordden zich erop, dat hun daad gerechtvaardigd is niet alleen door de omstandigheden direct voorafgaand aan de moord, maar ook door sociologische, psychologische en wettelijke factoren waardoor in feite voor hen een andere oplossing onmogelijk zou zijn geweest. In dit artikel wil de auteur de validiteit van deze nieuwe verdedigingswijze ter discussie stellen; hij meent dat deze regelrecht in strijd is met de gedachte dat de strafwet maatschappelijke harmonie tracht te bevorderen door objectieve gedragsregels aan te geven. De oplossing ligt volgens hem niet in wettelijk erkende wraak, maar in het handhaven van de bestaande wetten en wetswijziging waar bestaande wetten leiden tot seksuele discriminatie of bijdragen aan het voortbestaan ervan. Voorts is het noodzakelijk dat hulp wordt geboden aan slachtoffers van huuselijk geweld en dat door opvoeding en onderwijs de rolpatronen beter worden gereguleerd.
Met literatuuropgave.

10

Tomasic, R. *Criminal lawyers and their clients.*

Australian and New Zealand journal of criminology, 14e jrg., nr. 3, september 1981, blz. 147-156.

Op basis van een enquête onder advocaten in New South Wales (Austr.) deed de schrijver onderzoek naar verschillen tussen advocaten die min of meer gespecialiseerd waren in strafzaken en andere advocaten. Tussen deze beide typen bestaan volgens de auteur grote verschillen tot uiting komend in verschillen in cliëntenkring, beroepsstatus, inkomen, schoolopleiding en studieniveau. Er bestaat veel minder eenheid binnen deze beroepsgroep dan algemeen wordt aangenomen. Dit brengt problemen met zich mee m.b.t. mobiliteit binnen het beroep en mate van toegankelijkheid van de rechtshulp voor cliënten. Bepaalde groepen cliënten maken meestal gebruik van de diensten van bepaalde groepen advocaten. Dit geeft bewijs voor de stelling dat differentiatie binnen het beroep de mogelijkheid van advocaten om tegemoet te komen aan de behoeften van uiteenlopende typen cliënten in grote mate beperkt. Bij de regulering van de juridische beroepspraktijk dient dan ook met deze verschillen rekening te worden gehouden.
Met literatuuropgave.

Criminologie

11

Cohen, L.E., J. R. Kluegel and K. C. Land. *Social inequality and predatory criminal victimization: an exposition and test of a formal theory*. American sociological review, 46e jrg., nr. 5, oktober 1981, blz. 505–525.

In het artikel wordt het verband onderzocht tussen aspecten van sociale stratificatie, nl. inkomen, ras en leeftijd, en het risico slachtoffer te worden van een vermogensmisdrijf al dan niet gepaard gaand met geweld. Er wordt een theorie geformuleerd t.a.v. het slachtoffer worden van een misdrijf, waarbij vijf risico-factoren worden genoemd, nl. blootstelling, bewaking, nabijheid van mogelijke daders, attractiviteit van mogelijke doelen en eigenschappen van specifieke misdrijven zelf. De gegevens van de National Crime Surveys (NCS) betreffende huishoudens in de Verenigde Staten van de jaren 1974 en 1977 vormden de basis voor het onderzoek. Uit de gegevens blijkt dat het verband tussen de aspecten van sociale stratificatie en de hier bestudeerde misdrijven complex is en dat bij gelijkgehouden andere factoren, degenen waarvan men gewoonlijk denkt dat ze economisch en sociaal het meest kwetsbaar zijn – armen, kleurlingen en bejaarden – niet de meeste kans lopen slachtoffer van een misdrijf te worden. Ras heeft weinig direct effect op het risico slachtoffer te worden, terwijl leeftijd een omgekeerd verband vertoont met elk type misdrijf. Met literatuuropgave.

65

12

Denzlinger, K-H. *Zur Bekämpfung der Kleinkriminalität*. Kriminalistik, nr. 12, december 1981, blz. 509–515 (BRD).

De kleine criminaliteit i.h.b. diefstal en oplichterij neemt epidemische vormen aan. Dit werd voor de wetgever in de Duitse Bondsrepubliek de aanleiding om in de afgelopen jaren het sanctiesysteem t.a.v. deze delicten te veranderen. Als reden stond ontlasten van gerechten en ambtenaren, vereenvoudiging van het proces, op de voorgrond. Het O.M. zou zich op de middel-zware en zware criminaliteit moeten concentreren, en wel i.h.b. op de witteboordencriminaliteit. Bovendien leefde er, ook bij de publieke opinie, de gedachte dat gedrag dat niet zo schadelijk en strafwaardig schijnt te zijn, uit de criminele sfeer gehaald moet worden. Men moet deze doeleinden bereiken zonder dat de garanties van de rechtsstaat, nl. bescherming van de eigendom van slachtoffers en bescherming van de beschuldigde tegen het proces, geweld wordt aangedaan. Hier openbaart zich een steeds sterkere tweespalt tussen hoogontwikkelde theorie en praktijk. Met literatuuropgave.

Dünkel, F. *Prognostische Kriterien zur Abschätzung des Erfolgs von Behandlungsmaßnahmen im Strafvollzug sowie für die Entscheidung über die bedingte Entlassung.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 64e jrg., nr. 5, oktober 1981, blz. 279–295 (BRD).

De auteur analyseert de uitkomsten van een onderzoek naar de recidive van de in 1971 tot en met 1974 in vrijheid gestelde gedetineerden van de sociaal-therapeutische en de normale detentieafdeling van de strafgevangenis Berlijn-Tegel. Op grond van aan de strafdossiers ontleende sociaalbiografische kenmerken werden de recidive-kansen van wel- en niet-behandelde verschillend geacht. Bij gelijke delictstructuur, straflijst en lengte van de straf, gelijke leeftijd, leeftijd bij 1e veroordeling en bij invrijheidstelling slaan de behandelde (vooral degenen met een zware straflijst) steeds een beter figuur. De aan sommige delicten verbonden geringere recidivekans wordt bevestigd. Dit is eveneens het geval bij een kortere straflijst en het op latere leeftijd voor de eerste maal gestraft zijn. Duur van de straf en leeftijd hebben daarentegen bij de onderzochte populatie minder relevantie. Voorwaardelijke invrijheidstelling bleek in gelijke gevallen in de regel beter dan uitzitten van de gehele straf. In geen enkel geval werden voorwaardelijk in vrijheid gestelden vaker opnieuw veroordeeld. Bij de behandelde gold dit zelfs bij een voorwaardelijk invrijheidstellingspercentage van 65. Vooral bij de normale detentie schijnt voorwaardelijke invrijheidstelling onder reclasse-ringstoezicht positief uit te vallen. Alles bij elkaar genomen zijn de resultaten bemoedigend, zeker met het oog op een eventuele verdere uitbreiding van intra- en extramurale strafalternatieven. Met literatuuropgave.

66

Giel, R. *Vrije vogels of vogelvrij? Over landloperij en psychose in verre landen.*

Maandblad geestelijke volksgezondheid, 36e jrg., nr. 11, november 1981, blz. 956–969 (N).

De schrijver maakte een studie, voornamelijk in Lesotho en Egypte, van het verschijnsel 'psychotische landlopers'. Het is een type vagebonden, thuis- of daklozen, wat we in Europa ook kennen. Hij noemt ze 'het cynische en paradoxale resultaat van onze humanitaire principes, die vereisen dat we zo min mogelijk geestelijk gestoorde opnemen en 'hospitaliseren'. Toch blijkt het zwerfende bestaan deze mensen minder apatisch te maken dan het gesticht, doch daartegenover staat wel een slechtere gezondheidstoestand en een hoger sterftecijfer. De door de Wereld Gezondheids Organisatie voor ontwikkelingslanden gepropageerde eerste-lijnsgezondheidszorg is voor deze mensen zinloos, omdat deze gebaseerd is op zorg in de gemeenschap, waar juist

deze zwervers helemaal los van staan. De schrijver suggereert inschakelen van de politie bij gezondheidszorg, omdat de zwervers daarmee vaak in contact komen; dit zou kunnen gebeuren vanuit ontmoetingscentra bij een markt of station, waar de zwervers ook een onderdak voor de nacht en een maaltijd kunnen krijgen.
Met literatuuropgave.

15

Killias, M. *Kriminelles Verhalten wird gelernt – aber wie? Zur Rezeption der Sozialisationsforschung in der Kriminologie.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 64e jrg., nr. 6, november 1981, blz. 329–342 (BRD).

Sinds de publicatie van Sutherland's 'Principles of criminology' in 1939, is men er algemeen van overtuigd dat ook bij afwijkend gedrag leerprocessen een rol spelen. Het is een resultaat van omgang met anderen. Tot enige jaren geleden concentreerde men zich eenzijdig op behavioristische uitgangspunten en trachtte men alle gedrag terug te voeren op de sequens van stimulus. respons, gedrag. Thans echter heeft men ook inzicht in de processen, die *tussen* stimulus en respons liggen en een actief ingrijpen van het individu in wat zich afspeelt in zijn omgeving, mogelijk maken, zoals waarnemen, coderen, verwachten. De schrijver bespreekt tot slot een aantal leertheorieën, o.a. van Bandura en Walters, Miller en Dollard en bespreekt hoe men in de criminologie staat tegenover cognitieve theorieën en hoe deze integreren in de criminologie.
Met literatuuropgave.

67

16

Kraus, J. *On the adult criminality of male juvenile delinquents.*

Australian and New Zealand journal of criminology, 14e jrg., nr. 3, september 1981, blz. 157–164.

In een studie onder alle volwassen mannen die in 1976 te maken hadden met de Higher Criminal Courts (HCC) in New South Wales (Austr.) en in hun jeugd al dan niet veroordeeld waren door het Childrens' Court werd de relatie onderzocht tussen hun criminaliteit als jongere en als volwassene. Als controlegroep fungeerden alle volwassen mannen tot 49 jaar die in dit gebied woonden. De ex-jeugddelinquenten werden 45 maal zo vaak van een strafbaar feit beschuldigd als de niet-delinquenten. Zij hadden eveneens bij hun justitiële contact in 1976 tweemaal zoveel veroordelingen van de Higher Criminal Courts achter de rug en 2½ maal zoveel veroordelingen van zowel voornoemde HCC als het lagere Court of Petty Session als niet-jeugddelinquenten. Als ze ooit verbleven hadden in een strafinrichting voor jeugdigen hadden ze een 4½ maal grotere kans om van een strafbaar feit beschuldigd te worden als degenen

die niet in een dergelijk instituut geweest waren. Overigens werd in dit onderzoek slechts een klein deel van de variantie van de volwassenencriminaliteit verklaard door de jeugddelinquentie. Hoewel 44% van de volwassen criminelen bestond uit ex-jeugddelinquenten, beging slechts 3,7% van hen een ernstige misdaad gedurende de 12 maanden waarop het onderzoek zich concentreerde.

Met literatuuropgave.

17

Kube, E. *Urban planning, architecture and crime prevention.*

Police studies, 4e jrg., nr. 1, lente 1981, blz. 9-15.

68

Bij de stadsplanning, voorzover het met woningbouw te maken heeft, heeft men tot nu toe alleen rekening gehouden met de simpele vraag naar onderdak. Er is gebouwd volgens economische, functionele en soms esthetische criteria. Bij de planning van de steden en in de architectuur is niet voorzien in iets dat meer is dan de mechanismen van alledag. Men is er niet in geslaagd voor de mensen een omgeving te creëren waarin zij zich psychisch en fysiek kunnen oriënteren, een omgeving die 'thuis' betekent. Doordat men hier gefaald heeft moet men zich er niet over verbazen dat mensen het intrusieve misdaadfenomeen aan de fysieke omgeving van onze steden toeschrijven. Misdaadpreventie voorzover gebaseerd op stadsplanning en architectuur kan overwegend georiënteerd zijn op de dader of op het slachtoffer. Doel van misdaadpreventie is door meer aanwezigheid van politie en meer efficiency potentiële daders af te schrikken en de vrees van de bevolking voor criminaliteit tot het objectieve risico te reduceren. De auteur beschrijft de opzet van een preventieprogramma in een middelgrote Westduitse stad dat in oktober 1980 gestart is en vier jaar zal duren. De distributie van criminaliteit in steden houdt nauw verband met het gebruik dat men van de ruimte heeft gemaakt. Het voorkomen en de structuur van de criminaliteit zijn een afspiegeling van de functionele en sociale structuur van de stad. De laatste ontstaat niet bij toeval maar is een gevolg van planning.

Met literatuuropgave.

18

Schmid, A. P. *Terrorisme en de jacht op publiciteit.*

Intermediair, 17e jrg., nr. 49, december 1981,

blz. 1-13 (N).

De auteur toont in dit artikel de samenhang aan tussen terrorisme en massacommunicatie. Terrorismen kan zijns inziens niet alleen als geweld gezien worden, maar als een combinatie van geweld en propaganda. Door geweld tegen één slachtoffer te gebruiken trachten terroristen anderen te intimideren. Het slachtoffer is slechts een middel, niet het doel, dat gebruikt wordt om een bepaalde gedragsverandering te bewerkstelligen bij de vijand of het publiek. Als zodanig is een ter-

roristische daad in wezen een communicatieve daad. Aangezien het slachtoffer slechts instrument is, is een zekere willekeur bij de keuze van het slachtoffer kenmerkend voor terroristische vormen van geweld. Een band tussen slachtoffer en de ideologische tegenstander, waarbij de laatste publiekelijk verantwoordelijk wordt gesteld voor de eerste, dient aannemelijk te worden gemaakt. De massamedia vervullen hierbij een uiterst belangrijke rol. Zonder deze communicatie zou het terrorisme niet kunnen bestaan. De auteur licht bovenstaande toe met een aantal voorbeelden over hoe de massamedia in de strategieën van West-Duitse en Italiaanse terroristische organisaties een rol hebben gespeeld. Tot slot pleit de auteur voor een inhoudsanalyse van de terroristische vorm van communicatie, opdat het terrorisme dan op een minder oppervlakkige wijze bestudeerd zal kunnen worden dan tot nu toe het geval is geweest.

19

Steffen, W. *Gesellschaft und Kriminalität.*

Kriminalistik, nr. 12, december 1981, blz. 502-508 (BRD).

69

Criminaliteit moet men als een sociaal verschijnsel zien, dat niet alleen sociale oorzaken heeft, maar ook sociale functies. Het is derhalve niet alleen een onvermijdelijk, maar ook een noodzakelijk 'kwaad' van elke menselijke samenleving. Criminaliteit is een normaal sociaal verschijnsel, in aard en omvang veranderlijk en als uitzonderingsgedrag noodzakelijk voor elke menselijke samenleving. Het woord massacriminaliteit behelst een tegenspraak. Als massaal normen worden overtreden verliezen niet alleen deze normen hun geldigheid maar ook de op dergelijke normovertredingen volgende sancties. Massale dreigementen verliezen hun werking en zijn ook niet uitvoerbaar. Derhalve zijn ze schadelijk voor het sociale normensysteem. De auteur pleit voor decriminalisering van dergelijk gedrag door het sociale onrecht te bagatelliseren. De ontwikkeling van de strafrechtelijke reactie op verkeersovertredingen is hiervan een voorbeeld. Zij worden ingeschat als 'cavaliersdelicten'. Toch benaderen de verkeersovertreders die ernstige delicten begaan meer de 'gewone delinquent' dan de 'normale burger'. Maar omdat dergelijk crimineel gedrag geen uitzondering meer blijft wordt het uit de criminele sfeer gehaald. Bij diefstal ziet men geen formele decriminalisering. De auteur bespreekt voor en tegen van decriminalisering van dit delict. Ter bestrijding van massacriminaliteit kan men overwegen de zelfbescherming en de eigen verantwoordelijkheid van (mogelijke) slachtoffers te bevorderen om op die manier de informele sociale controle te vergroten en de formele sociale controle te ontlasten. Aan meer zelfbescherming kleven echter nadelen. Met literatuuropgave.

Stotland, E. *Can white-collar crime investigators be protected from improper pressures? The case of Israel.*

Journal of criminal justice, 9e jrg., nr. 4, 1981, p. 265-288 (USA).

In een poging na te gaan hoe de opsporing van witteboordencriminaliteit kan worden gevrijwaard van ontoelaatbare beïnvloeding, verrichtte de auteur een studie bij de recherche-afdeling voor economische delicten van de Israëlische politie. Hoewel onder degenen tegen wie een onderzoek naar strafbare feiten was ingesteld zich een aantal invloedrijke personen bevonden, was de eerdergenoemde afdeling in staat om ongeoorloofde beïnvloeding te weerstaan, o.a. dankzij sterk leiderschap en steun van zowel regerings- als politieke leiders. De belangrijkste bevinding van de auteur was de relatieve onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Zo viel het de auteur op dat de leden niet op grond van algemene verkiezingen hun functies bekleden. De auteur is van mening dat uit zijn bevindingen lessen zijn te trekken voor de Verenigde Staten. Hij doet daarom enige suggesties zoals strengere straffen voor dit soort criminaliteit en het toekennen van een meer centrale rol aan de politie bij de opsporing van economische delicten.

70

Met literatuuropgave.

Washbrook, R. A. H. *Neuroticism and offenders.* International journal of offender therapy and comparative criminology, 25e jrg., nr. 2, 1981, blz. 122-129.

De laatste jaren lijkt het mode te worden om neurotisch en emotioneel gestoord gedrag bij recidivisten te wijten aan het feit dat de gevangenis overvol zijn. De schrijver onderzoekt deze hypothese en werkte voor zijn onderzoek met twee groepen, een groep van 140 recidivisten en een controlegroep van 100 dienstplichtige militairen, die werden ondervraagd tijdens het keuringsonderzoek. Gemeten werden 'neutrale' factoren, zoals rusteloosheid, apathie, fobieën en paranoïde gevoelens, geen toekomstvisie, al of niet relaties kunnen aangaan, en objectieve factoren, zoals arbeidsverleden, verschil tussen intelligentie en werkelijke prestatie en sociale factoren zoals economische situatie, gezinssamenstelling, delinquentie in de familie. De recidivisten bleken een hogere 'neurotische' score te hebben dan de recruten. De schrijver verklaart dit uit het feit dat dit type mensen lijden onder hun onbeheerst en onevenwichtig gedrag en niet leren van ervaringen, waardoor 'normalen' hun gedrag corrigeren en een normale frustratie tolerantie ontwikkelen. Hij wil echter niet zover gaan om neurotisch gedrag toe te schrijven aan overvolle inrichtingen en pleit voor een nader onderzoek in ernstige gevallen.

Met literaturopgave.

Gevangeniswezen

22

Hartmann, G. *Zur Situation der langzeitbestraften Frau: die Auswirkungen des langjährigen Freiheitsentzugs aufgezeigt anhand einer Aussagenanalyse betroffener Frauen.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 64e jrg., nr. 6, november 1981, blz. 361-373 (BRD).

De schrijfster onderzocht de vraag of langdurige detentie een schadelijke invloed heeft op de persoonlijkheid en hoe de betrokken vrouwen deze invloed zelf ervaren. Hiertoe werden gesprekken gevoerd met 15 vrouwen en 6 personeelsleden van de inrichting. Vervolgens werd nagegaan in hoeverre de antwoorden van de vrouwen en de personeelsleden met elkaar overeenstemden. Aan de orde kwamen vragen als: voor- en nadelen van de straf, angst voor de buitenwereld, relaties met medegevangenen en personeel, evt. plannen voor de tijd na de invrijheidsstelling, contacten met de buitenwereld en de lichamelijke en geestelijke gevolgen van de detentie. Het artikel besluit met een aantal knelpunten die naar voren zijn gekomen en waarvoor volgens de schrijfster direct hulp en aandacht nodig is, wil het klimaat in vrouwengevangnissen in de Bondsrepubliek wezenlijk verbeteren. Met literaturopgave.

71

23

Soetenhorst-de Savornin Lohman, J. *Kritische kanttekeningen bij het rapport 'De capaciteitsproblemen van het gevangeniswezen'.*

Delikt en delinkwent, 11e jrg., nr. 9, november 1981, blz. 721-731 (N).

In dit artikel geeft de auteur commentaar op de voorstellen, vervat in het rapport van de werkgroep, die in februari 1980 is ingesteld door de minister van justitie om zich bezig te houden met de capaciteitsproblemen van het gevangeniswezen. De werkgroep bepleit onder meer een forse uitbreiding van de capaciteit met 790 plaatsen op korte termijn en 100 plaatsen per jaar voor de komende vijf jaar. Dit zou een uitbreiding van 34% op de middellange termijn betekenen. De auteur meent, dat deze voorstellen een fundamentele beleidsomgeving inhouden aangezien het huidige beleid er immers op gericht is om de vrijheidsbenemende sancties terug te dringen. De kritiek richt zich op het gekozen uitgangspunt van de werkgroep met betrekking tot de mogelijkheden voor het voeren van een beleid, en op de berekening waarop de voorstellen tot uitbreiding zijn gebaseerd. De auteur meent, dat als het 'thans geldende beleid' als uitgangspunt is genomen, er onvoldoende rekening is gehouden met het feit dat de voorgestelde uitbreiding juist tegen dit beleid indruist. De aantoon-

bare manifeste behoefte aan plaatsen kan volgens haar gevonden worden in de betere benutting van de beschikbare capaciteit.

Reclassering

24

Damen, G. J. P., en J. A. J. Timmers. *Materiële hulpverlening, gemakkelijker gezegd dan gedaan*. *Proces*, 60e jrg., nr. 12, december 1981, blz. 297-301 (N).

Na een definitie van het begrip materiële hulpverlening, zoals deze in het team, waar de auteurs werkzaam zijn, gehanteerd wordt, geven zij aan dat de werkers in het team een aantal politieke aspecten aan het reclasseringswerk toekennen. Aan de hand van voorbeelden tonen de auteurs aan dat ondanks de maatschappelijke problemen die zwaar drukken op de cliënten van de reclassering, de materiële hulpverlening duidelijk de voorkeur geniet en dat de immateriële- en/of relatieproblematiek in de praktijk naar het tweede plan verschuift. Met behulp van vijf praktijksituaties geven zij aan hoe de maatschappelijk werker onder druk kan komen te staan, wanneer hij/zij de belangen van de cliënt, zoals die zich uitdrukken in een materiële hulpvraag en/of beïnvloeding van instanties, zo goed mogelijk probeert te behartigen. Zij merken op dat materiële hulpverlening veel meer voldoet aan de verlangens van de cliënten en dat het eerste doel van het afhandelen van een materiële hulpvraag is, dat de cliënt een zo optimaal mogelijke materiële situatie krijgt en dat een succesvolle afhandeling hiervan een voorwaarde kan zijn voor gedragsverandering. Tot slot geven zij een viertal condities die aanwezig dienen te zijn voor een zo optimaal mogelijke materiële hulpverlening aan zoveel mogelijk reclasseringscliënten.

72

25

Gaskins, R. *The role of discretion in the legal and social service systems*. *Social casework*, 62e jrg., nr. 7, september 1981, blz. 387-397 (USA).

De praktijk van de sociale diensten staat de laatste tijd in de Verenigde Staten wat op gespannen voet met de wettelijke voorschriften. Dit is een gevolg van strengere procedures en minder soepele hantering van regels en voorschriften die de laatste jaren zijn ingevoerd. Het is van belang om de beslissingsbevoegdheid opnieuw te bezien willen we de communicatie tussen maatschappelijk werk en juristen verbeteren, immers werken zij door hun andere scholing vanuit verschillende uitgangspunten. De schrijver vindt dat de oorzaak van het probleem ligt in het verschil in beslissingsbevoegdheid bij de juristen. Zij hebben een zekere keuzevrijheid, terwijl maatschappelijk werkers deze vrijheid van keuze niet hebben,

omdat ze vaste, duidelijk gedefinieerde regels en voorwaarden hanteren. Toch zouden beide groepen kunnen samenwerken en elkaar zelfs versterken, indien de overwegend formalistisch ingestelde rechtspleging zich meer instrumentalistisch zou oriënteren. Met literatuuropgave.

26

Love, K. G. *Paraprofessionals in parole and probation services: selection, training and program evaluation*. Journal of criminal justice, 9e jrg., nr. 5, 1981, blz. 367-374 (USA).

Justitiële en reclasseringsdiensten maken de laatste tijd steeds meer gebruik van semiberoepskrachten. De budgets worden kleiner, terwijl juist meer een beroep op deze diensten wordt gedaan. Een oplossing voor dit probleem werd gevonden in de vorm van het inschakelen van de semiberoepskracht. Dit artikel bespreekt de selectie en opleiding van deze categorie personeel. Twee groepen kunnen bij de selectie onderscheiden worden; de categorie goed opgeleide vrijwilligers, vaak gerecruteerd uit werkstudenten of stagiaires, ten tweede de mensen afkomstig uit dezelfde sociaal-economische kringen als de justitiabelen. Voor deze laatsten zijn de opleidingseisen uiteraard lager. Trainingsprogramma's moeten voor beide groepen aangepast worden aan hun specifieke kwaliteiten. De schrijver laat diverse trainingmogelijkheden de revue passeren en bespreekt de noodzaak van evaluatie van de programma's van dit semiberoepspersoneel zodat de effectiviteit hiervan op justitie en reclasseringsorganisatie aan de hand van gegevens uit de praktijk kan worden vastgesteld. Met literatuuropgave.

73

27

Treger, H. *Police - social work cooperation: problems and issues*. Social casework, 62e jrg., nr. 7, september 1981, blz. 426-433 (USA).

Als het misdaadcijfer jaarlijks stijgt, is de politie niet meer in staat de maatschappelijke hulp te bieden die de burgers verwachten. De auteur beschrijft een vernieuwingsprogramma dat de mensen, in plaats van ze met de justitie in aanraking te brengen, verwijst naar een instantie voor maatschappelijke dienstverlening. Door een vorm van samenwerking met de politie wordt de bevoegdheid van het maatschappelijk werk uitgebreid in een interdisciplinaire praktijk. Gebleken is dat bij een tijdig en adequaat ingrijpen door het team sociale, niet-criminele problemen binnen de perken gehouden kunnen worden en niet terecht komen bij het toch al overbelaste politieapparaat. Voorwaarde voor een dergelijke vorm van samenwerking is wel dat beide instanties elkaar accepteren en erkennen van elkaar afhankelijk te zijn voor een goede functionering. Daarbij is uitwisseling

van informatie nodig voor de verbetering en bijstelling van de toegepaste werkwijzen. Het artikel besluit met praktisch-organisatorische aanwijzingen voor toekomstige teams.
Met literatuuropgave.

28

Zwezerijnen, J. J. A. *Preventief werken door de reclassering.*

Proces, 60e jrg., nr. 12, december 1981,
blz. 291–296 (N).

De auteur geeft in dit artikel een bijdrage aan de discussie n.a.v. de discussienota 'Voorkomen en Terugdringen' van de A.R.V. Deze nota vormt een pleidooi voor meer eigen initiatief van de reclassering bij het voorkómen van strafrechtelijk ingrijpen en het zoveel mogelijk terugdringen van de schadelijke effecten ervan. De auteur gaat in op een aantal vernieuwingen voorgesteld in deze nota, zoals het streven om het tijdstip van reclasseringsbemoediening nog meer naar voren te halen dan de vroeghulp, het streven om de inspanningen meer te gaan richten op groepen in een zodanige maatschappelijke probleemsituatie, dat zij extra kwetsbaar zijn voor justitieel ingrijpen en het streven naar meer terughoudendheid van de reclassering in latere fasen, met name waar het begeleiding betreft. De auteur interpreteert deze vernieuwingen als praktijkgerichte instructies voor de individuele maatschappelijk werkers, waarmee in actuele situaties positie kan worden bepaald en prioriteiten kunnen worden gesteld. Tot slot maakt de auteur enige overwegingen bij de vraag hoe deze instructies tot verbetering kunnen leiden en in welke opzichten zij versterkt kunnen worden. Hij denkt hierbij aan het verder uitwerken van meer actieve en outreaching werkwijzen in de bestaande taken en door enige welomschreven preventieprojecten te starten.

74

Kinderbescherming

29

Barthollas, C., and C. M. Sieverdes. *The victimized white in a juvenile correctional system.*

Crime and delinquency, 27e jrg., nr. 4, oktober 1981,
blz. 534–543 (USA).

In dit artikel gaan de auteurs nader in op het slachtofferschap van met name de blanke jongeren in de strafinrichtingen. Bij dit gevangenisleven met z'n eigen regels en gebruiken blijken volgens hun onderzoek in zes inrichtingen de blanke jongeren meestal het slachtoffer te worden van conflicten en dergelijke. De kleurlingen stellen zich volgens hen in het algemeen tijdens de detentie agressiever en dominant op. Dit doen zij niet alleen tegenover de leiding van de inrichting maar ook tegenover elkaar. Minstens één derde van de blanke gedetineerden vond

het leven binnen de inrichting zo beangstigend dat zij tenminste één keer om deze reden een vlucht-poging ondernamen. Dit is echter nog niet te vergelijken met wat uit andere slachtofferstudies bij jeugd-inrichtingen in andere staten aan gegevens naar voren komt. De auteurs zetten vraagtekens bij het opsluiten van jongeren in inrichtingen.

30

Berg, T. van den en J. Salet. *Jeugdzaken en de zorg voor de geestelijke gezondheid van jeugdigen*. Algemeen politiebld, 130e jrg., nr. 23, 14 november 1981, blz. 519-521 (N).

De auteurs, werkzaam resp. in de geestelijke gezondheidszorg en bij de dienst Jeugdzaken van de Rijks-politie, pleiten ervoor de bestaande voorzieningen op hulpverleningsgebied nauwer toe te spitsen op het werk van Jeugdzaken; dit ook omdat bijdragen aan een beter functioneren van Jeugdzaken uiterst preventief kan werken. Aan de hand van praktijkvoor-beelden tonen zij aan dat er door beide instanties op hetzelfde terrein gewerkt wordt, belangrijk is dan te geraken tot een vorm van overleg en samenwerking. Deze samenwerking zou voor 'Jeugdzaken' kunnen resulteren in een vergroten van de mogelijkheden tot hulpverlening buiten het justitiële kader.

75

31

Calhoun, J. A., and S. Wayne. *Can the Massachusetts juvenile system survive the Eighties?* Crime and delinquency, 27e jrg., nr. 4, oktober 1981, blz. 522-533 (USA).

In dit artikel schetsen de auteurs de geschiedenis van het jeugddetentie-systeem in Massachusetts, van-af de opzet van de eerste gesloten inrichting voor jongeren in 1847 tot heden. De strekking van hun be-toog in deze evaluatie is dat volgens hen de belangrijkste toetssteen van de waarde van een correctie-systeem voor jongeren is gelegen in de manier waarop men de ernstig delinquentie jongeren binnen het systeem behandelt. Bij de beschrijving van deze geschiedenis van de jeugddelinquentenzorg schenken de auteurs ook ruime aandacht aan de publieke opinie over de onderwerpen in de loop der jaren. Daarmede samen-hangend wijzen zij op de houding van de wetgever en de rechterlijke macht die in de loop der jaren ook herhaaldelijk is gewijzigd. De pijlers waarop volgens hen een goede aanpak van de jeugddelinquentie behoort te rusten zijn: 1) zoveel mogelijk plaatsing in de gemeenschap; alleen in ernstige gevallen plaatsing in een inrichting; 2) goede leiding; 3) opvoeding van het publiek; 4) steun van zowel de overheid als het publiek.

32

Cocozza, J. J., E. Hartstone, and J. Braff. *Mental*

health treatment of violent, juveniles: an assessment of need.

Crime and delinquency, 27e jrg., nr. 4, oktober 1981, blz. 487-496 (USA).

De auteurs wijzen in dit artikel op het misverstand dat jongeren die zijn veroordeeld voor ernstige geweldsdelicten in de meeste gevallen psychisch gestoord zouden zijn. Bij de opzet van een medisch psychiatrisch opvangprogramma voor deze jongeren bleek dat dit niet zo was. Als volgens de auteurs medische criteria worden geformuleerd waaraan deze jongeren moeten voldoen om aan het programma te kunnen deelnemen dan blijken velen hieraan niet te voldoen. Dit is gebleken bij een project dat zij hebben geëvalueerd. Voor sommige gewelddadige jongeren bleek het programma zeer passend te zijn. Er waren echter relatief veel jongeren die op het eerste gezicht in aanmerking zouden komen, maar waarvan later moest worden vastgesteld dat het programma voor hen niet geschikt was. De slotconclusie van de auteur is dan ook dat hiermee de theorie, dat alle gewelddadige jongeren geestelijk gestoord zijn is gefalsificeerd. Met literatuuropgave.

76

33

Rizzo, N. D. *Poor learning habits of delinquents.*

International journal of offender therapy and comparative criminology, 25e jrg., nr. 2, 1981, blz. 103-113.

Vaak blijken jeugdige delinquenten in hun vroege schooltijd al leerproblemen te hebben gehad. Naar dit probleem is al veel onderzoek gedaan, zowel door psychologen, sociologen en psychiaters, als door criminologen. De schrijver, directeur van een psychiatrische kliniek waar veel van dit soort jongeren, hetzij als jeugdige delinquent, hetzij als moeilijk lerend schoolkind terecht kwam, bespreekt aan de hand van praktijkvoorbeelden hoe leermoeilijkheden en crimineel gedrag zowel elkaars oorzaak als gevolg kunnen zijn en wijst op het belang van een goede motivatie. Ook waarschuwt hij voor het feit dat in de pubertijd de overgang van 'redelijk aangepast' naar 'delinquent' naarmate de leeftijd hoger ligt, sneller en plotselinger kan verlopen. Als iemand met een zeer lange ervaring op dit gebied, bespreekt hij ook de betrekkelijke waarde van intelligentiequotiënt metingen en de dikwijls fatale consequenties van een verabsolutering van de uitkomsten daarvan.

34

Vogel, R. E., and E. Thibault. *Deinstitutionalization's throwaways: the development of a juvenile prison in Massachusetts.*

Crime and delinquency, 27e jrg., nr. 4, oktober 1981, blz. 468-476 (USA).

Aan het begin van de jaren zeventig werd in Massachusetts de laatste gesloten inrichting voor delinquenten

jongeren buiten gebruik gesteld. Hiermee werd een nieuwe progressief klimaat in het vlak van de behandeling van strafrechtelijk minderjarigen ingeluid. De belangrijkste wijziging was dat minderjarigen niet meer in gesloten inrichtingen of trainingscholen buiten de normale maatschappelijke contacten werden gehouden. De auteurs signaleren in dit artikel echter dat tijdens dit liberale detentiebeleid toch een volledig gesloten inrichting voor jongeren is geopend. Er bleek meer behoefte aan bescherming van de maatschappij. Bovendien bestond er enige teleurstelling over de rehabilitatie-resultaten van de open inrichtingen. Zij achten het opmerkelijk dat ook in deze volstrekt gesloten inrichting de benadering van de gedetineerden is afgestemd op de therapeutische werkwijze van de open inrichtingen. De auteurs wijzen voor wat dit betreft op het jargon dat wordt gehanteerd bij de toelichting op de doelstellingen van de inrichting.

Politie

Zie ook de excerpten nrs. 27 en 30.

35

Brown, J. *The functions of communities in police strategy.*

Police studies, 4e jrg., nr. 1, lente 1981, blz. 3-8.

De politie heeft op de toename van de criminaliteit gereageerd met naar grotere professionele efficiëncy te zoeken, hoofdzakelijk in organisatorische en technische richting. Deze maatregelen zijn relatief effectief geweest tegen de georganiseerde of 'professionele' misdaad in Groot-Brittannië, ze zijn relatief ineffectief gebleken tegen de niet-professionele massacriminaliteit, waar het grote publiek het meest mee te maken heeft. Zo zijn specialistische functies ontwikkeld ten koste van algemene functies, met als gevolg daarvan devaluatie van de traditionele rol op straat. Door het ontstaan van steeds grotere politionele bureaucratieën is de afstand tussen beslissingen op bestuurlijk niveau en plaatselijke behoeften vergroot. Er is een re-actieve politiecapaciteit ontwikkeld ten koste van de preventieve functie. De gezagshandhavende rol is in toenemende mate benadrukt ten koste van de dienstverlenende rol. Deze trends betekenen een aantasting van de interactieprocessen. Zij tasten derhalve de bekwaamheid van de politie aan. De auteur is van mening dat de centrale doelstelling van de politie moet zijn de middelen voor misdaadpreventie waarover de gemeenschap beschikt zo volledig en effectief mogelijk te helpen activeren en mobiliseren. Dit betekent meer nadruk op de 'pro-actieve' rol van de politie. In twee heel verschillende stedelijke gebieden met een hoge criminaliteit is deze doelstelling in praktijk gebracht. Het lijkt erop dat dergelijke modellen veel kunnen bijdragen aan vermindering van de criminaliteit en ordeloosheid op een manier die zowel voor de politie als voor de gemeenschap effectief en acceptabel is.

Een van de belangrijkste vrijwel blinde vlekken in de studie van het politieapparaat is het onderzoek van de internationale betrekkingen op politiegebied. Dat deze relaties zo weinig bestudeerd zijn hangt samen met de ontwikkeling van het onderzoek omtrent het politieapparaat. Dit onderzoek is immers nog vrij jong en van een internationaal vergelijkend onderzoek is nog zo goed als geen sprake. Bovendien is de bestudering van de internationale politiebetrokkingen niet eenvoudig. Deze betrekkingen zijn immers niet of zeer summier wettelijk geregeld en blijven in officiële publicaties dikwijls onbesproken. Bovendien blijkt dat die betrekkingen door de bevoegdheden en de middelen waarover het politieapparaat beschikt, rechtstreeks de harde kern van de moderne staat, met name de souvereiniteit en het geweldmonopolie betreffen en zodoende een politiek zeer gevoelig onderwerp betreffen. Deze 'gevoeligheid' uit zich zeer duidelijk in de ontwikkeling van de rechtstreekse operationele samenwerking tussen de politieorganisaties van verschillende landen in West-Europa. De auteur schetst hierbij onder meer de ontwikkeling van Interpol, Europol en Trevi en doet een voorstel omtrent de gewenste ontwikkeling van politie samenwerking in West-Europa.

78

Na een korte inleiding over de literatuur, die er de laatste tijd over vrouwen bij de politie is verschenen, gaat de schrijfster over op het doel van haar onderzoek. Omdat de attitudes bij mannelijke politiefunctionarissen, en niet zoals men zou verwachten het functioneren van vrouwen, de voornaamste hinderpaal vormen, is het belangrijk deze te onderzoeken. Dit werd gedaan onder 134 mannelijke studenten in de politie- en rechtswetenschappen aan een universiteit in het Westen van de Verenigde Staten. Er werden vragenlijsten voorgelegd aan de deelnemers die in vier verschillende leeftijdsgroepen (van eerstejaars tot oudere jaars) werden ingedeeld. Hierop kon in vijf gradaties worden ingevuld of men het eens was met een uitspraak of niet. Bij de ouderen viel een grotere verdraagzaamheid waar te nemen met betrekking tot de vrouw in politiedienst dan bij de jongeren, met betrekking tot items als 'gelijke kansen voor vrouwen en mannen' en 'bereidheid samen te werken'. Het is van belang op te merken dat geen van de ondervraagden ooit in actieve dienst is geweest, dus we mogen aannemen dat de verdraag-

zame attitude niet ontstaan is tijdens het werk, maar door het klimaat aan de universiteit.
Met literatuuropgave.

38

Grönfors, M. *Police perception of social problems and clients: the case of the gypsies in Finland.*

International journal of sociology of law, 9e jrg., nr. 4, november 1981, blz. 345–359.

79 De schrijver geeft een beeld van de sociale setting van waaruit de politie als beroepsgroep haar activiteiten sfeer ziet en tevens van de sociale setting van subgroepen waarmee de politie in haar werk regelmatig te maken heeft. Door ideologie, achtergrond en rol van de politie, beschouwt zij deze subgroepen meer als een ordeprobleem dan als een probleem dat vraagt om sociaal-politieke oplossingen. Dit artikel is gebaseerd op empirisch onderzoek, een anderhalfjarig verblijf onder Finse zigeuners in het kader van een participerende observatie en een beperkt aantal diepte-interviews met voornamelijk uit Helsinki afkomstige politiemensen. Deze mensen waren veelal door hun superieuren en niet door de onderzoeker geselecteerd, zodat de groep niet helemaal representatief geacht wordt; met name meent de schrijver dat de negatieve kijk op zigeuners die de Finse politie heeft in deze interviews niet voldoende hun weerslag vindt. De bevindingen van de schrijver zijn dat de Finse politieman wordt gerecruteerd uit de lagere sociaal-economische groepen, dikwijls met een agrarische achtergrond en behoudende attitudes en vooral in de hogere leeftijdsgroepen een laag opleidingsniveau. De politieopleiding, het grote aantal dienstjaren en de typische maatschappelijke positie van politiepersoneel dragen bij tot een socialiseringsproces dat gelijkschakeling van attitudes m.b.t. sociale problemen tot gevolg heeft. Deze problemen ziet de politie als tekenen van subversie en onverantwoordelijkheid; sommige maatschappelijke groepen zoals zigeuners worden daarmee vereenzelvigd. De schrijver besluit met zijn scepsis uit te spreken over pogingen het politiewerk een meer cliënt-georiënteerd imago te geven.

Met literatuuropgave.

39

Groot, C. J., en R. C. M. Remmers. *De dubieuze identiteit van de politieman: is de agent buiten dienst gewoon burger?*

Gedrag, 9e jrg., nr. 6, 1981, blz. 356–366 (N).

In dit artikel doen de auteurs verslag van hun onderzoek dat zij onder 48 politie-agenten (en evenveel brandweermannen) uit een stedelijk corps in Nederland hebben uitgevoerd. In dit onderzoek werd nagegaan of politie-agenten zich sterker conformeren aan algemene normen van burgerlijk fatsoen dan een groep burgers met een vergelijkbare sociaal-culturele

achtergrond, i.c. brandweermannen. Verondersteld werd dat politie-agenten zich buiten dienst in bepaalde categorieën van situaties, waarin zij hun beroeps-identiteit relevant achten, sterker conformeren aan normen van burgerlijk fatsoen. Om vast te stellen hoe de gepastheid van de gedragingen in de situaties beoordeeld werd, werden vragenlijst items geconstrueerd van de typen situaties (Si) en de soorten gedragingen (Rj). Uit de resultaten blijkt dat in de situaties in dienst heel wat meer politie-agenten dan brandweermannen in dienst een minder nette uiterlijke verschijning ongepast vinden, maar dat politie-agenten zich buiten dienst gewoonlijk niet sterker conformeren aan normen van burgerlijk fatsoen in de sociale omgang dan brandweermannen.
Met literatuuropgave.

40

Head, K., and P. Ekblum. *Coping with public demand: a challenge for police management*. *Police studies*, 4e jrg., nr. 3, herfst 1981, blz. 3-8.

De auteurs onderzochten aan de hand van de praktijk van een typisch Engels politiekorps de verhouding tussen de vraag om hulp van het publiek bij de politie en de mate waarin de politie hieraan kon voldoen. Zij gaan in op de doelmatigheid van de hulp en doen suggesties om zo mogelijk adequater in te spelen op de behoeften van de gemeenschap. Aan de hand van de literatuur gaan zij na wat de verwachtingen zijn van het publiek. Als gevolg van personeelstekort gaan de politiemensen niet overal op af, maar wordt indien mogelijk telefonisch advies gegeven, doch in gevallen van persoonlijke crisis, blijkt de hulp die de politie biedt redelijk te voldoen. Alvoers echter veranderingen in te voeren, waaraan volgens de schrijvers niet kan worden ontkomen, moet bij alle partijen een duidelijk beeld zijn van wat de politie kan en wat ze niet kan. Er zijn nogal wat gevaren verbonden aan het overgaan op een andere wijze van hulpverlening, zodat het met zorg moet worden voorbereid en begeleid.
Met literatuuropgave.

41

Kalinich, D., and J. Karr. *The impact of violent crime rates on community members' perceptions of safety from criminal victimization*. *Police studies*, 4e jrg., nr. 3, herfst 1981, blz. 20-23.

Doel van deze studie was na te gaan of er verband bestaat tussen een persoonlijk gevoel van onveiligheid met betrekking tot misdaad en het misdaadcijfer in een bepaalde gemeenschap. Hiertoe werden een tweetal hypothesen getoetst in 21 grote steden in de Verenigde Staten. Deze steden kwamen voor in de Uniform Crime Reports en de Quality of American Life Study. Daarnaast werden nog een aantal varia-

belen gemeten, zoals: het zich veilig voelen in de wijk, de relatie tussen de politie en het publiek, het al dan niet afsluiten van huisdeuren. De bevindingen lijken er op te wijzen dat gevoelens van onveiligheid geen verband houden met de misdaadcijfers. Ze hangen rechtstreeks samen met het beeld dat men krijgt en vertrouwen dat men heeft in het optreden van de politie. Het artikel besluit met een aantal suggesties voor verder onderzoek.

Met literatuuronderzoek.

42

Kuykendall, J. *Trends in the use of deadly force by police.*

Journal of criminal justice, 9e jrg., nr. 5, 1981, blz. 359–366 (USA).

81

Uit cijfers van het National Center for Health Statistics over het aantal door de politie gedode burgers en cijfers uit de Uniform Crime Reports betreffende onder meer het aantal in functie zijnde politiemensen en het aantal gedode agenten per type situatie werden de gegevens voor dit artikel verkregen. Tussen 1949 en 1974 is het aantal gedode personen in de USA per 100.000 inwoners bijna verdubbeld terwijl het aandeel dat de politie hierin had daalde van 3,3% tot 1,7%. Om een zestal redenen neemt Sherman (1979) aan, dat de berichtgeving betreffende het aantal door de politie gedode personen onvolledig is en dat dit cijfer in werkelijkheid 25 tot 50% hoger ligt. De schrijver veronderstelt dat de berichtgeving over de gehele periode systematisch deze tekortkoming heeft gehad en dat er niettemin een dalende trend in dit politiegeweld te bespeuren is. Oorzaken van deze trend worden kort aangegeven. In de periode tussen 1960 en 1974 vonden tweederde van de door misdadigers omgebracht politiemensen de dood in situaties die verband hielden met arrestaties. Het aantal arrestaties is dus een indicatie voor de mate van risico die het politiewerk met zich meebrengt.

Met literatuuropgave.

43

Mastrofski, S. *Policing the beat: The impact of organizational scale on patrol officer behaviour in urban residential neighbourhoods.*

Journal of criminal justice, 9e jrg., nr. 5, 1981, blz. 343–358 (USA).

In dit artikel wordt een vooral onderzoektechnisch zeer uitgebreid verslag gedaan van een studie naar de organisatie en werkwijze van de politie bij 11 korpsen in 42 stadswijken, alle gelegen binnen het gebied van drie grote steden nl. Rochester (New York), St. Louis (Missouri) en Tampa-St. Peterburg (Florida). Het aantal inwoners per stadswijk varieerde van 47.000 tot 499.000 en het aantal politiemensen per korps van 53 tot 2050. Het onderzoek had betrekking op acht gemeentepolitie- en elf provinciale politiekorpsen. De hypothese dat een

kleinschalige politie-organisatie zich meer leent voor een servicegerichte stijl van politieoptreden dan een grootschalige werd door het onderzoek slechts ten dele bevestigd. Deze relatie tussen grootte van de organisatie en dienstverlenend politieoptreden is in wijken met een lage graad van gewelddadigheid het meest ondubbelzinnig. Over het algemeen waren de effecten van schaalverkleining op het politieoptreden zeer bescheiden.
Met literatuuropgave.

44

Militaire bijstand in discussie.

Algemeen politieblad, 130e jrg., nr. 24, november 1981, blz. 548-551 (N).

82

De kernvraag tijdens een daglange discussie, die de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht heeft gehouden, was, of de Koninklijke Marechaussee een vanzelfsprekend bijstand verlenend (militair) politieorgaan is, of komt zij, evenals andere krijgsmacht-onderdelen, pas voor die rol in aanmerking nadat alle andere (civiele) middelen zijn uitgeput. In dit artikel wordt verslag gedaan van een aantal inleidingen, die een bijdrage waren aan deze studiedag. Crinice le Roy leverde met name een juridisch-bestuurlijke bijdrage aan de discussie met behulp van de (na-oorlogse) parlementaire geschiedenis van de politiewetgeving. Harinxma thoe Slooten en Ros pleitten, met enkele randvoorwaarden, voor militaire bijstand (Ros: 'De Marechaussee heeft een gelijkwaardige ordehandhavende taak. Zij is geen imitatiepolitie, zij is politie'). Hun mening stond tegenover die van van Reenen en van der Linden, die van mening waren, dat behalve in uiterste noodzaak de militaire bijstand achterwege diende te blijven ('De politie moet zoveel mogelijk haar eigen boontjes doppen', zoals van der Linden het uitdrukte: 'maar de politie kan dat niet altijd', zoals Harinxma tegenwierp).

45

Polak, W. *De burgemeester in de democratische rechtsstaat.*

Tijdschrift voor de politie, 43e jrg., nr. 11, november 1981, blz. 537-545 (N).

De auteur verheldert het begrip handhaving van de openbare orde en met name de plaats en taak van de burgemeester als bestuurder/politicus daarin, aan de hand van begrippen als rechtsstaat, democratie en sociaal-democratie. De auteur vindt dat rechters er in hun uitspraken wel eens blijf van geven weinig begrip te hebben voor de maatschappelijke context waar hun vonnissen of arresten in vallen. Het staat vast dat de burgemeester zijn medewerking aan de handhaving van de rechtsregels niet mag weigeren, maar bij de wijze waarop de politie moet worden ingezet, moeten de middelen wel voortdurend afge-

wogen worden tegen de doeleinden. De burgemeester kan zich niet veroorloven alleen het *feit* van het politieoptreden voor zijn verantwoordelijkheid te nemen en zich verder niet te bemoeien met de wijze, waarop dat gebeurt. De auteur plaatst ten aanzien van de volgende punten hierbij een aantal kanttekeningen. 1. Als je eenmaal tot de conclusie bent gekomen dat optreden onvermijdelijk is, dan is de vraag hoe? en wanneer? 2. De inzet van de marechaussee. 3. Moeten we niet drastischer optreden? 4. De organisatie van het commando-centrum. 5. Goede objectieve voorlichting naar buiten vooraf, tijdens de actie, en achteraf, in direct contact met de hoofdcommissaris en de burgemeester verzorgd. 6. Wat is er politiek gezien aan de hand? 7. De psychologische invloed van herhaald optreden op onze korpsen. Er is in de steden een fundamentele wanverhouding tussen de taken waar de politie voor staat, en de sterkte en technische middelen, die we haar ter beschikking stellen. De auteur is van mening dat we niet voor een hopeloze taak staan en dat er sinds ruim een jaar geleden een grote vooruitgang is geboekt, met name omdat begrip onder het publiek voor wat er gaande is, enorm is toegenomen.

83

46

Potts, L. W. *Equal employment opportunity and female criminal justice employment.*

Police studies, 4e jrg., nr. 3, herfst 1981, blz. 9-19.

De auteur gaat na in hoeverre de Amerikaanse Equal Employment Act van 1972 bij de politie functioneert. Er blijkt bij deze wet, die een uitbreiding is van artikelen uit de Civil Rights Act van 1964, een 'achterdeurtje' te zijn, want er zijn soms vormen van discriminatie op grond van godsdienst, sekse of afkomst wel toegestaan, nl. wanneer de uitoefening van een functie daartoe noodzaakt op grond van de zogenaamde Bona Fide Occupational Qualification (BFOQ) ontheffing. Besproken wordt het misbruik van deze BFOQ-ontsnappingsclausule, met name bij de politie. Er is onderzoek gedaan onder vrouwen in een groot aantal gemeentelijke- en overheidsdiensten, waarbij het accent lag op werk bij de politie. Ondanks alle bewijzen dat vrouwen goed functioneren komt er bij de Amerikaanse politie eerder een eind aan rassendiscriminatie dan aan discriminatie van vrouwen. Met literatuuropgave.

47

Sherman, L. W., and M. Blumberg. *Higher education and police use of deadly force.*

Journal of criminal justice, 9e jrg., nr. 4, 1981, p. 317-331 (USA).

De auteurs hebben het opleidingsniveau vergeleken van politiemensen die wel en niet van hun vuurwapen hebben gebruik gemaakt, welk soort gedrag van het publiek aan dat vuurwapengebruik voorafging, en wie wel en wie niet ongemotiveerd zijn wapen afvuur-

de. De gegevens zijn genomen over een periode van zeven jaar in Kansas City. De auteurs hebben geen significante verbanden kunnen vinden. Zij wijten dit aan de samenstelling van de onderzoekpopulatie die vooral te weinig variatie in opleidingsniveau vertoonde.

Met literaturopgave.

48

Steenhuis, D. W. *Beleidsontwikkeling bij de politie*. Tijdschrift voor de politie, 43e jrg., nr. 11, november 1981, blz. 555-561 (N).

Teneinde beleidsbeslissingen uit de sfeer van de intuïtie, het persoonlijk vooroordeel of de ervaring te halen en om te komen tot het onderling afstemmen van de talrijke beslissingen die moeten worden genomen, maakt men gebruik van zogenaamde planningstechnieken. De auteur gaat in zijn bespreking uit van het rationele planningsmodel, omdat aan de hand daarvan de problemen van planning het best kunnen worden geïllustreerd. Eerst wordt kort aangegeven met welke moeilijkheden men te maken krijgt als men de totale politietaak in een planmatige aanpak zou willen vatten. Op die manier worden de problemen rond het opstellen van een beleidsplan duidelijk. Vervolgens bespreekt de auteur meer in detail de kernproblemen van de rationele beleidsplanning, zoals die door van Vught zijn geformuleerd. Daarbij wordt uitgegaan van slechts één (beperkte) doelstelling van politieoptreden te weten de bestrijding van de zogenaamde kleine criminaliteit. Achtereenvolgende paragrafen worden gewijd aan het probleem van de tegengestelde doelen, de fundamentele onzekerheid en de veelheid van beslissers. Tenslotte wordt nog eens aangegeven hoeveel gecompliceerder alles nog wordt wanneer van die ene beperkte doelstelling wordt afgestapt en de hele politietaak wordt bekeken. Het gevaar dat daardoor toch een zekere aversie tegen planning ontstaat hoopt de auteur te voorkomen door hier en daar aan te geven welke oplossingen voor bepaalde problemen denkbaar zijn. Met literaturopgave.

84

Drugs

49

Greene, B. T. *An examination of the relationship between crime and substance use in a drug/alcohol treatment population*.

International journal of the addictions, 16e jrg., nr. 4, mei 1981, blz. 627-645.

In dit artikel bestudeert de auteur de correlatie welke tussen het gebruik van drugs en/of alcohol en het begaan van strafbare feiten schijnt te bestaan. Hiertoe zijn 1544 verstaafden aan alcohol en/of drugs die onder behandeling waren gesteld, ondervraagd. Uit de onderzoeksresultaten blijkt onder meer dat

een groot deel van de ondervraagden een strafrechtelijk verleden heeft. De strafbare feiten beheersen meestal het bezit van verdovende middelen, diefstal, dronkenschap en ordeverstoring gedrag. Misdrijven tegen een persoon gericht komen vaker voor onder de invloed van alcohol dan onder de invloed van drugs. De vermogensdelicten welke begaan worden om de verslaving als het ware in stand te houden, stijgen veruit boven de andere delicten. Tot slot constateert de auteur een samenhang tussen het crimineel gedrag en het type van drugs dat gebruikt wordt. Aan de hand van de onderzoeksresultaten doet de auteur suggesties met betrekking tot de wijze van behandeling van de verslaafden.
Met literatuuropgave.

50

Spoel, E. van der. *Drugs, criminaliteit en politiebevoegdheden*.

Ars aequi, 30e jrg., nr. 11, december 1981, p. 684-689 (N).

85

In dit artikel wordt nader ingegaan op de vraag of het uitbreiden van politiebevoegdheden kan leiden tot het tegengaan van de criminaliteit in het algemeen en de drugs-problematiek in het bijzonder. Uitbreiding van de politiebevoegdheden bevordert de definiëring van en het reageren op bepaalde gebeurtenissen of problematische situaties m.b.v. de strafstijl van sociale controle, aldus de auteur. Hoe bepaalde gebeurtenissen of situaties er uiteindelijk uit komen te zien, hangt af van de niveau's en stijlen van sociale controle die daarop worden toegepast. Aan de hand van de theorie van D. Black wordt een analyse gegeven van deze problematiek. De schrijver stelt dat er naast de sociale controle andere mogelijkheden zijn om dit soort problemen aan te pakken, die geen uitbreiding van politiebevoegdheden vergen.
Met literatuuropgave.

51

Taylor, P. L., and W. J. Albright. *Nondrug criminal behavior and heroin use*.

International journal of the addictions, 16e jrg., nr. 4, mei 1981, blz. 683-696.

In dit artikel wordt verslag gedaan van een onderzoek betreffende het zgn. 'nondrug' criminele gedrag en het gebruik van heroïne. Misdrijven die als 'nondrug' beschouwd worden zijn o.m. aanranding, verkrachting, winkeldiefstal, autodiefstal en gewapende roofoverval. Zo wordt er bezien of het 'nondrug' criminele gedrag van iemand een voorspelling inhoudt omtrent eventueel toekomstig heroïnegebruik. Tevens wordt bestudeerd of het behandelen van heroïneverslaafden gevolgen heeft voor de mate van het begaan van de zgn. 'nondrug' delicten. De gegevens voor het onderzoek zijn afkomstig van het 'Drug Epide-

miology Data Center, the Institute of Behavioral Research' aan de Universiteit van Texas. Analyse van de gegevens leidde tot de volgende conclusies: Heroïnegebruik wordt voorafgegaan door niet met drugs verband houdend crimineel gedrag. Heroïnegebruikers plegen misdrijven die geld opleveren, om het even of ze wel of niet gewelddadig zijn. De mate waarin door behandeling crimineel gedrag kan worden beperkt dat niet met drugs verband houdt, hangt af van de mate van vroeger crimineel gedrag. Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Schedeldoekshaven 100, 's-Gravenhage, tel. 070-706553/55.

Aanzet brochure jonge wetsovertreders.
Utrecht, Landelijke stichting werkwinkel, 1981.

Colloque national sur les services d'aide aux victimes du crime; du 23 au 25 mars 1980; compte rendu.
Ottawa, Solliciteur général Canada, 1980.
Ook in de Engelse taal.

87

Computer crime; expert witness manual.
Washington, U.S. Department of justice, Bureau of justice statistics, 1980.

Computer crime; legislative resource manual.
Washington, U.S. Department of justice, Bureau of justice statistics, 1980.

Evaluatie vroeghulp in Friesland; derde rapport van de commissie vroeghulp van de Leeuwarder reclasserings ambtenaren combinatie (LERAK).
Leeuwarden, z. uitg., 1981.

Gladstone, F. J. Co-ordinating crime prevention efforts.
London, HMSO, 1980.
Home office research study, 62.

Godfroij, A., en M. Rood-de Boer. *Kinderbescherming in communicatie over maatregelzaken; verslag van een onderzoek naar communicatiepatronen en opvattingen m.b.t. maatregelen van kinderscherming in het arrondissement 's-Hertogenbosch.*
Tilburg, Instituut voor sociaal wetenschappelijk onderzoek, 1981.

Hengelbrock, W. G., en P. A. J. Th. van Teeffelen. *Taakverdeling binnen de rechtbanken; een klein onderzoek naar de mate waarin rechters bij de arrondissementsrechtbanken in Nederland in gespecialiseerde kamers werkzaam zijn.*
's-Gravenhage, Nederlandse vereniging voor rechtspraak en WODC, Ministerie van justitie, 1981.
Trema exclusief, 5.

Hollman, J. P. *Ziekteverzuim bij de Amsterdamse politie in 1979.*

Z.pl. en uitg., 1981.

Scriptie Nederlandse politieacademie.

Hullu, J. de. *Opvattingen over dienstverlening, een peiling onder het Openbaar Ministerie, de reclasering en de advocatuur in de acht proefarrondissementen vóór aanvang van het experiment.*

's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum. Ministerie van justitie, 1981.

Inventarisatie; wat is er al, wat is er nodig bij de begeleiding van jonge wetsovertreders.

Utrecht, Landelijke stichting werkwinkel, 1981.

Junger-Tas, J. *Some consequences of changes in the processing of juveniles through the child protection system in the Netherlands.*

The Hague, Research and documentation centre, Ministry of justice 1981.

Junger-Tas, J., en L. C. M. Tigges. *Justitieel maatschappelijk werk; heden en toekomst.*

's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum, Ministerie van justitie, 1981.

Kaufman, D. A., R. D. Rudeen and C. A. Morgan. *Safe within yourself: a woman's guide to rape prevention and selfdefence.*

Alexandria, Visage press, 1980.

Kersten, J., und Ch. von Wolffersdorff-Ehlert.

Jugendstrafe; Innenaussichten aus dem Knast.

Frankfurt am Main, Fischer, 1980.

Fischer Taschenbücher, 1280.

Kinder: *mitgefangen?* Die soziale Situation der Kinder von Strafgefangenen – eine Vergleichsuntersuchung der Problemlagen und der institutionellen Hilfen in Frankreich und der Bundesrepublik Deutschland. – Malinowski, P. *Kinder: mitgefangen? Vorbemerkungen zu einem Zwischenbericht über eine internationale Vergleichsforschung.* – Jouan, Ch. *Situation sociale des enfants dont le parent est incarcéré – Une analyse comparative franco-allemande.*

Wuppertal, Internationales Dokumentations- und Studiezentrum für Jugendkonflikte, 1981.

Cahier 3.

Kuitert, H. M. *Een gewenste dood; euthanasie en zelfbeschikking als moreel en godsdienstig probleem.*

Baarn, Ten Have, 1981.
Serie: Reeks van het bezinningscentrum van de Vrije universiteit van Amsterdam, 1.

Lumey, L. H. *De avondpolikliniek voor geslachtsziekten voor aan drug verslaafde prostitué; een verslag over de periode april 1979–april 1980.*

Amsterdam, GG en GD, afd. Volksgezondheid, 1980.

National workshop on services to crime victims; report of the proceedings.
Ottawa, Solicitor general Canada, 1981.

Norquay, G., and R. Weiler. *Services to victims and witnesses of crime in Canada.*
Ottawa, Communication division, Solicitor general Canada, 1981.

Police behavior; a sociological perspective; ed. by R. J. Lundman.
New York enz., Oxford university press, 1980.

Rapport van de werkgroep aangifte sexuele geweldsmisdrijven.
's-Gravenhage, Ministerie van Justitie en Binnenlandse Zaken, 1981.

Riley, D., and P. Mayhew. *crime prevention publicity;* an assessment.
London, HMSO, 1980.
Home office research study, 63.

Rolinsky, K. *Wohnhausarchitektur und Kriminalität;* unter Mitarb. von W. Ahlborn et al.; mit einem Ausblick von E. Kube; hrsg. vom Bundeskriminalamt Wiesbaden.
Wiesbaden, BKA; 1980.
BKA-Forschungsreihe, 13.

Sandfort, T. *Het seksuele aspekt van pedofiele relaties;* ervaringen van jongens.
Utrecht, Sociologisch instituut van de rijksuniversiteit, 1981.

Study of police management information systems; by T. M. Zaharchuk, R. M. Atcheson, C. D. Shearing et al.
Ottawa, Communication division, Solicitor general Canada, 1981.

Symposium vreemdeling en strafrecht; documentatie-map symposium vreemdeling en strafrecht, 18 december 1981, in de Vrije universiteit Amsterdam, georganiseerd door de Coornhert-Liga.
Z.pl. en uitg., 1981.
Bundeling van al eerder verschenen artikelen.

Verkuylen, I. *Buitenlanders in het Nederlandse gevangeniswezen;* verslag naar aanleiding van een stage bij het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie te Den Haag in de periode van januari tot half april 1981.
Nijmegen, Katholieke universiteit, sectie strafrecht, 1981.

Visser, J. H. *Prostitutie en sexueel misbruik van minderjarigen.*
Amsterdam, Mr. A. de Graaf Stichting, 1981.

Vijfenzeventig jaar kindwetten, 1905-1980; onder red. van G. Delfos; (voorw. van J. de Ruiters). Zwolle, Tjeenk Willink, 1980.

Williams, W. *Implementation issues.*

Washington, U.S. Department of justice, Office of juvenile justice and delinquency prevention, National institute for juvenile justice and delinquency prevention, 1981.

Reports of the National juvenile justice assessment centers.

Redactie

mr. T. van der Minne-Frank
mr. M. R. Duintjer-Kleijn

Coördinatie en literatuuroverzicht

W. M. Been

Voor inlichtingen: 070-706553

Adreswijzigingen uitsluitend schriftelijk door
nieuwe adres aan te brengen op adreswikkels waarop
oude adres vermeld staat.

Aanvragen voor nieuwe abonnementen en opzeggin-
gen dienen eveneens schriftelijk te geschieden.

Correspondentieadres:

Administratie Justitiële Verkenningen
Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie-
centrum.

Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage

Uitgave van

Het Ministerie van Justitie

Druk

Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage

*Opname in dit blad betekent niet dat de inhoud der
artikelen het standpunt van de Minister van Justitie
weergeeft.*